

Nr 6 2017 • november - december

pris 90 kronor

É Romani Glinda

Den romska spegeln

KAZUO ISHIGURO
MED BARNEN I
RINKEBY

GOD JUL!

Den romska ledaren

När detta skrivs är julpysslet och handlandet redan i full gång för många familjer. Stressen är på topp, alla är ute och julhandlar. Det verkade som julen kommer som en överraskning för många fast den kommer på samma datum år efter år.

Vad som inte är bestämt är när den första snön faller i syd och Mellansverige. Då överraskas alla former av trafik på vägar och spår. Biltrafiken lamslås, likaså tågtrafiken. Post och flyg blir försenade. Norrlänningarna skrattar åt oss, detta sker ju varje år. Men efter ett par dagar så flyter allt igen. I år blir inte juledigheten så lång, det är arbetsgivarnas år i år, julafton på söndag åter på jobbet på onsdag. Jag hör Dolly Parton i bakgrunden, hon sitter på min axel och sjunger working nine to five, phu vad jobbigt! Det känns redan nu som att man kommer att komma tillbaka med halvladdade batterier. De enda fulladdade batterierna vi har i vår familj, är de batterier som köpts till alla elektroniska leksaker för både vuxna och barn, ja och så klart till mina hörapparater. Det är viktigt att höra och tacka ja när man blir bjuden på en sup till sillen, och en till när det blir dags för Jansons frestelse.

Ja det är många frestelser som kommer att ställas fram på julbordet och jag kommer att smaka på allt för jag har lovat mig själv att gå ner i vikt efter allt helgfirande och då plötsligt är jag glad att det inte är så lång helgledighet för då skulle jag säkert ha hunnit bli tyngre och risk för att bli kramgod ☐. Ja en emoji säger mer än ord har vi nyligen lärt oss. De är jättebra att använda, då behöver inte brev och mejl misstolkas.

Tolkning är ju en personlig egenskap människan har. Saker och ting kan ju alltid tolkas på olika sätt.

Diskussionen om den statliga utredningen om ett Nationellt center för romer pågår för fullt i landet. I början var det lika många som var för, som emot centret, man tolkade uppdraget på olika sätt. Utredningen är nu på informationsturné i landet och efter nyår får vi säkert veta mer om hur det har gått.

Om det nu mot all förmodan ska bli en romsk myndighet så tycker jag att man bör döpa om den. Många förknippar ordet center med ett kulturcenter, en del tror att man kan ta frågor på individnivå. Varför inte ta tillbaks namnet Delegationen för romska frågor (É Delegátsia pe romané pušimáta), för när vi själva talar om myndigheten på romska, så säger vi att centret ska behandla romané pušimáta (romska frågor) eller É Komisia pe romané pušimáta, kommissionen för romska frågor.

Sakta men säkert närmar vi oss den 27 januari som är den internationella Förintelsedagen. Glöm inte att komma till S:t Jakobs kyrka i Stockholm och hedra de fallna offern där romer var ett av de folk som föll offer för Hitler och hans kumpaner. Jag kan aldrig sluta att förvånas över all den kunskap och information som finns om Andra världskriget och som visas i teve under december och januari, men tyvärr så talar man inte om romers utsatthet och förintelse. Självklart kommer detta att glömmas om vi själva inte tar upp det även under andra tider på året. Vi vet att det är svårt att bli påmind om det fasansfulla som skett, men likartade händelser sker i än dag i vissa länder. Se bara vad som händer i Burma.

Det är valår nästa år och vi får se hur det går. Romer glöm inte att gå till valurnorna. God Jul.

Fred Taikon

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon:

+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91

E-mail: info@romaniglinda.se

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82–5

Ansvarig utgivare

och chefredaktör: Fred Taikon

Redaktion:

Rosario Ali Taikon, Bengt O Björklund,
Veronika Portik, Mia Taikon och Gertrude Nilsson Björklund

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten: mia@romaniglinda.se

Vår bidragsgivare

Statens Kulturråd

Tryck: Carlshamns tryckeri

ISSN 1651–3258

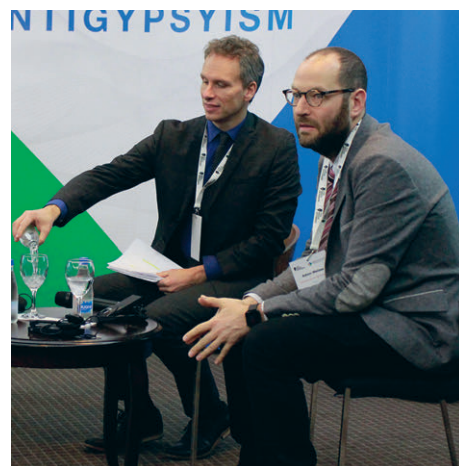
Missa inte!

34 Kazuo Ishiguro på biblioteket i Rinkeby

6 Utredarna jobbar för fullt för att ta fram ett underlag som ska ut på remiss i vår.

8 John Stauffer och Adam Weiss under konferensen i Pristina.

32 Glöm inte Gamla bilder! Den här gången om romer som gjorde lumpen på 50-talet.

I detta nummer kan du läsa om

DEBATT

4 Manuel Tan Marti skriver om ett nationellt romeskt center.

ÉR G TAR EN LATTE MED

5 Witt Michai, sångaren och gitaristen som är mer känd i Europa än här i Sverige.

UTREDNINGEN OM ETT ROMSKT CENTER

6 Vi har varit på Regeringskansliet och talat med de som utreder fågan.

KONFERENS I KOSOVO

8 ERG var med på en tvådagarskonferens i Pristina om situationen för romer på Västra Balkan.

ROMSK KVINNA I EU-PARLAMENTET

12 Livia Járóka har som förs-

ta rom utnämnts till vice ordförande i parlamentet.

TVÅ ROMSKA KONSTNÄRER

13 Arija Mehmeti och Bajram Mehmeti är syskon och är båda verksamma konstnärer i Kosovo.

SAMRÅDSMÖTE

14 Länsstyrelsen i Stockholm bjöd några av Sveriges romer för att tala om den pågående minoritetspolitiken.

TERNENGE DJESA

16 RUF har haft sin årliga ungdomskonferens, den här gången i Gävle.

KONFERENS OM EU-MEDBORGARNA

18 Länsstyrelsen i Stockholm bjöd in civilsamhället.

HOLLÄNSK MEDIA

22 Radio La Benevolencija har intervjuat romer i Sverige.

NY FORSKNING

23 På Södertörns högskola träffades forskare från Östeuropa.

ORTENS POET

25 Finsk-romske Jami Faltin, 16 år, vann tävlingen Ortens poet.

MALMÖREDAKTIONEN

32 Det senaste som hänt i staden.

GAMLA BILDER BERÄTTAR

32 Några foton tagna av Hans Norén.

NOBEL I RINKEBY

34 I år är det Kazuo Ishiguro, årets litteraturprisvinnare, som besöker biblioteket i Rinkeby.

Ett Romskt Nationellt Center

Kulturdepartementet arbetar just nu med en utredning kring ett Romskt Nationellt Center! Men det verkar som om det inte finns någon större diskussion bland romerna kring centret och det verkar inte finnas något intresse att diskutera frågan. Säger vi inget så kommer utredningen ändå att lämna in sin rapport i februari! Och då kommer inte så mycket av våra tankar eller krav att finnas med i slutrapporten. Är det inte bättre att vi tycker till och kanske till och med ställer krav på hur vi vill att ett romskt center ska se ut och även med vilka frågor centret ska arbeta?

Det romska nationella centret ska inte vara en tillsynsmyndighet eller ha någon bestämmanderätt och ska inte heller bedriva bidragsgivande arbete bland de romska gruppernas föreningar. Centret ska i stället vara en statlig myndighet där verksamheten bygger på de rättsliga grunder som gäller för alla statliga myndigheter. De kan sammanfattas i sex principer som tillsammans utgör den gemensamma värdegrunden för de statsanställda.

* **Demokrati** – all offentlig makt utgår från folket.

* **Legalitet** – den offentliga makten utövas under lagarna.

* **Objektivitet** - allas likhet inför lagen, saklighet och opartiskhet ska iakttas.

* **Fri åsiktsbildning** – den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning.

* **Respekt för lika värde, frihet och värdighet** - den offentliga makten ska utövas med respekt för allas lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.

* **Effektivitet och service** – effektivitet och resurshushållning ska förenas med service och tillgänglighet.

Verksamhetens huvudsakliga inriktning ska vara att ge stöd och kompetensförsörjning till alla romska grupper i samtliga kommuner samt berörda myndigheter. De områden som centrets verksamhet ska prioritera är, de nationella minoritetslagarna, antiziganism, diskriminering, bostad,

utbildning, arbetsmarknad, socialtjänst, hälso- och sjukvård samt språk och kultur. Centret ska fortlöpande ha dialog samt möten med romerna och berörda myndigheter för att på så sätt uppdatera romerna om hur arbetet fortlöper kring och om romernas rättigheter, om de tillgodoses på alla berörda områden.

En del av centrets huvuduppgifter ska vara att tolka lagar, rättigheter och skyldigheter, samt att fungera som stöd och kulturtolk mellan svenska och romska kulturer och seder. Centret ska även vid förfrågan från någon av parterna vid fortsatt tvist vidhålla kontakt och medla mellan romerna och myndigheter. Det nationella centret ska inte agera som tillsynsmyndighet eller ha bestämmanderätt, utan vara en komplettering vid behov av expertis när det gäller frågor kring arbetet med romsk inkludering och den problematik som myndigheterna stöter på, det samma ska gälla romerna, som ska ges möjlighet att vid behov kontakta det nationella centret när de tycker att deras rättigheter inte tillgodoses. Centrets utgångspunkt ska i första hand vara, att fungera som tolkar för myndigheter och romer så att de når ett samförstånd.

Det nationella centret ska inte gå in i specifika ärenden, men bör få möjlighet att diskutera ärenden med berörd myndighet för att kunna säkerställa att inga misslag ha begåtts och att riktlinjer, lagar och förordningar har följts. Detta är en viktig del av centrets fortsatta arbete som innebär att centret får ett förtroende bland romerna och kan fortsätta att arbeta med romska frågor som gäller alla romska grupper. Tillit och förtroende kommer att vara grunden för centrets fortsatta arbete med de romska frågorna.

De anställda tjänstemännen på det nationella centret, ska fortlöpande få kompletterande fortbildning i minoritetslagarna, barnens rätt, i de delar som gäller nationella minoriteter, i grundskoleförordningen, gymnasieförordningen samt vad som

gäller kring barn med särskilda behov. Även fortbildning i socialtjänstlagen, de lagar som gäller vård och sjukvård, samt vad socialtjänstlagen säger kring omhändertagande av romska barn mm.

Det nationella centret arbete ska verka för samtliga romer i samtliga kommuner. Centrets tjänstemän ska vid behov och förfrågan delta på seminarier, konferenser samt sitta med i olika arbetsgrupper som sakkunniga. Då ska centret representera sig självt, samt romerna i de frågor som berör den romska gruppen.

Centret ska vid minst vid ett tillfälle om året anordna ett seminarium, där de romer som arbetar med de romska frågorna bjuds in tillsammans med berörda myndigheter.

Till det nationella romska centret ska kopplas en styrelse där majoriteten ska bestå av sakkunniga romer i de olika frågor som centret ska arbeta med. Styrelsen sammansättning ska i det mån det går vara jämt fördelat mellan kvinnor och män.

Till centret ska även kopplas en romsk arbetsgrupp som centrets tjänstemän ska hålla i. Tjänstefördelningen mellan majoritetssamhällets tjänstemän och de romska tjänstemännen ska vara så jämt fördelat som det är möjligt.

Till centret, och som stöd till tjänstemännen, ska kopplas en jurist/jurister med expertis i de frågor centrets ska arbeta med. Till centret bör även en pressekreterare kopplas då centret förmodligen kommer att beröras av många fler frågor, nationella men även internationella (som ett exempel, ta de nya EU-medborgarna).

Manuel Tan Marti

ÉRG TAR EN GLÖGG MED: *Witt Viča Mihaj*

Den kände gitarristen och sångaren Witt Viča Mihaj är betydligt mer känd i resten av världen än här i Sverige där han bor. Han tillhör en stor familj av musiker, artister och dansare som en gång lämnade Sovjetunionen för Polen och senare hamnade de nästan allihop i Sverige.

Text och foto: Bengt O Björklund

Viča kom till Sverige första gången 1980. Då bodde redan 300 av hans släktingar här i Sverige. Men redan 1946 åkte hela hans familj från dåvarande Sovjetunionen till Polen och bildade gruppen Roma.

– De bildade en stor grupp med artister som blev en av världens mest kända romska showgrupper.

Och sedan lämnade nästan alla av dem Polen. Vičas pappa kom till Sverige med sin andra fru 1978. Han var mycket sjuk då och gick bort fyra år senare. Vičas mamma hade gått bort redan 1967 i Polen. Liksom alla andra i familjen var även Vičas pappa artist, men 1978 var han 70 år och hade allvarlig astma och han hade slutat uppträda.

– De hade lämnat Polen under kommunisttiden. Nittio procent av dem var ju artister, men nästan ingen av dem fick någon chans att visa upp vad de kunde. De var tvungna att ta vanliga arbetarjobb. Några av dem började göra affärer.

Ett viktigt år i Vičas liv är 1963. Det var då han träffade sin fru som han varit gift med sedan dess och har två vuxna söner med.

Det första Viča fick göra i Sverige var att lära sig det nya språket. Sedan började han arbeta som artist. Han fick även en anställning på ett tvätteri som tillhörde SJ.

– Där jobbade jag i två år, men redan efter ett halvår basade jag över en jättes-

tor tvättmaskin. Den var säkert tjugo meter lång. De andra som jobbade där var imponerade över att jag fick detta ansvar så fort.

Den första turnén i USA skedde 1984 och pågick i två år och det blev flera. Då hade han startat en grupp som hette Romano Drom. De spelade ofta i Polen där de var kända över hela landet.

– Vi turnerade där nästan konstant och i Frankrike, England och Tyskland också fram till 2011 när gruppen upplöstes.

De hade ett särskilt program på Judiska teatern i Warszawa.

**Allt du inte visste om
*Witt Viča Mihaj***

Vilken bok ligger på nattduksbordet? **Ludlum**

Ser du upp till någon? **Min farbror som var familjens överhuvud.**

Vilken film såg du senast? **En film om Lech Wałęsa.**

Vilken är din favoritmaträtt? **Romsk mat.**

När var du på semester senast? **Jag reste runt i Europa för ett år sedan.**

Gillar du sport? **Ja! Fotboll och boxning.**

Vilken är din bästa sida? **Jag gillar människor.**

Har du några dåliga sidor? **Jag är för artig.**

– Det var för att jag kände teaterdirektören sedan femtio år tillbaka. Han var den första som regisserade vår grupps uppträdande.

Idag fortsätter Viča med att uppträda, om än i mindre skala. Ofta tillsammans med sin kusin Jakob Silberstein.

Elvis Stan, Karin Kvarfordt Niia och Charlotta Wickman.

Utredningen om ett romskt center

*Utredningen som startats av Kulturdepartementet kring möjligheter-
na att starta ett romskt center eller myndighet väcker många känslor
bland romer runt om i landet och ryktena florerar. För att bena ut
vad det är som händer tog vi kontakt med utredaren Charlotta
Wickman på Regeringskansliet i Stockholm-*

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Som vi redan har skrivit om i nummer 4 i år pågår det en utredning som ska lämna förslag till regeringen om hur ett nationellt center för romska frågor kan inrättas.

– Utredningen har i dagsläget samtalat och träffat ett femtiotal organisationer, sakkunniga och romska företrädare. Intresset för utredningen från den nationella minoriteten romer är stort, säger Charlotta Wickman som sedan mitten av juni leder arbetet.

Men hur var det nu? Det finns många som påstår att utredningen är ett spel för gallerierna och att det är bestämt att det ska bli en romsk myndighet.

– Nej, Säger Charlotta Wickman med emfas, det är inte alls bestämt. Vi ska titta på hur man skulle kunna göra och vad ett sådant center i så fall skulle ha för uppgifter. Sedan ska vi lämna förslag till

Kulturdepartementet där förslagen bereds på Regeringskansliet och sedan remitteras till bland andra det romska civilsamhället, både organisationer och privatpersoner får yttra sig.

Om det sedan blir så att man på Kulturdepartementet bestämmer sig för att gå vidare blir det ytterligare en utredning, en organisationskommitté som utreda allt det praktiska kring att driva ett center. Hur många som ska jobba där, kravprofil, lokal och så vidare.

Men om romerna inte vill ha något center eller myndighet, vad gör ni då?

– Allting kan hända under en beredning när man låter folk komma in med synpunkter. Men låt mig få säga att det här handlar inte om en romsk myndighet, det handlar om en förvaltningsmyndighet eller ett center som ska arbeta med romska frågor. Det handlar inte om ett center

byggt på etnisk grund. Det skulle kunna vara som en ideell förening eller stiftelse men kommissionen föreslog en myndighet som form.

Charlotta understryker att det ett eventuellt center ska jobba med är den tjugoåriga strategin.

– Centret ska jobba med de brister som finns i samhället där romer kränks dagligen. Centret ska bygga på romska rättigheter. Det handlar om att romer inte kan utöva sina mänskliga rättigheter idag. Det saknas en myndighet som har romska glasögon, som ser till att romerna har sina mänskliga rättigheter.

Karin Kvarfordt Niia, kansliråd, menar samtidigt att det krävs ett stort mått av romsk delaktighet och inflytande. Charlotta håller med.

– Det är en förutsättning. Det är romerna själva som ska driva frågorna. Men samtidigt har majoritetssamhället ett stort ansvar.

Ett center ska kunna stödja allt det som händer med romer inflikar Karin.

– Jag är ju icke-rom, säger Charlotta, och kan givetvis inte föra romernas talan, men jag kan däremot se vilka behov som finns.

I utredningens uppdrag ingår att utreda om det är möjligt att centret ingår i annan myndighetsstruktur. Vad menas med det?

– Vi tittar på om det skulle kunna ingå i en annan myndighet, som Länsstyrelsen till exempel, men om man tittar på myndighetsformen så finns det tre olika sätt att driva en myndighet. Det finns enrådsmyndighet med en VD i toppen, styrelsemyndighet med en styrelse som bestämmer och nämndmyndighet.

Men det viktiga är enligt Charlotta målet, romers rättigheter och all forskning om att romer kränks hamnar på rätt ställe. Om det skulle bli en myndighet kommer den i så fall att få ett regleringsbrev.

– Där står det vilka uppgifter som centret ska ha. Det handlar om att motverka antiziganism genom att stöd till civilsamhället och alla de verksamheter som pågår för att förbättra romers situation.

Det pågår en rad olika insatser av ad hoc karaktär, menar Charlotta, man gör lite här och lite där. Men det saknas en

stark struktur som följer hur olika samhällsförändringar påverkar gruppen romer.

Tillbaka till det motstånd mot centret som finns hos olika romer.

– Det går fram och tillbaka och det är bra med alla olika röster och synpunkter som vi får in, ju mer underlag vi får ju bättre kan vi utreda frågan, men samtidigt är det tråkigt med alla rykten som florerar, som inte har någon grund. Det tar så mycket tid att förklara. Men så är det med en sådan här fråga.

Charlotta säger att hon verkligen kan förstå att sådan här fråga rör upp känslor. – Folk tänker "Vad är det här? Jag vill inte ha någon myndighet som representerar mig!" Men det här ska inte vara en romsk institution eller någon förening, det ska vara en förvaltningsmyndighet som jobbar med frågan varför det ser ut som det gör för den romska gruppen. Vi ska jobba tillsammans majoriteten och romerna. Tanken är ju att det ska finnas

kraft i arbetet, att centret ska kunna ge stöd till civilsamhälle och det arbete som pågår inom ramen för romsk inkludering.

En annan oro bland romer är att ett center kommer att raser de romska strukturer som finns idag med föreningar och organisationer.

– Men tanken är att de ska bli starkare och kunna göra ännu mer.

Så om man får gissa eller anta, hur lång tid kan det ta innan ett center eventuellt blir verklighet?

– Det är svårt att säga, menar Charlotta. Så mycket kan hända, men kanske cirka två år.

Elvis Stan är en ny medarbetare på utredningen. Han är rom och har arbetat som brobyggare i Helsingborg tidigare.

– Nästan alla romer jag möter är för ett center. Jag har för- och eftermöten med romerna när vi är ute och talar med dem.

Han känner att han har en stark förankring bland romerna och ser det som en tillgång.

Bakro

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

Goran Maliqi, Visare Gorani-Gashi, Hilmi Jashari, och Jean-Hubert Lebet.

Romskt toppmöte i Pristina

I år var det tredje gången som Civil Rights Defenders anordnade Regionala Västra Balkans romska toppmöte i Pristina, Kosovo. Arrangemanget, som gick av stapeln mellan den 20 och 21 november, syftade till att motarbeta antiziganism och främja och stärka det regionala samarbetet för att övervinna utmaningar och problem som romer möter på västra Balkan.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Årets toppmöte fokuserade på att diskutera och analysera aktuella ämnen och trender relevanta för romers rättigheter. Den fortsatta kampen mot antiziganism fanns givetvis på agendan, den senaste europeiska rättspraxisen relaterad till romers rättigheter, romska kvinnors egenmakt och det sätt på vilket medierna porträtterar romer.

I år samlades 90 deltagare från Kosovo, Albanien, Montenegro, Makedonien, Serbien, Bosnien och Hercegovina, Turkiet, Sverige och Ungern i Pristina.

Mötet inleddes med två videohälsningar. Den första från **Igor Šoltes**, ledamot i Europaparlamentet.

– Det här mötet tar upp viktiga aspekter och ni har vårt stöd i kampen mot antiziganism. Vi behöver konkreta exempel på hur vi kan bekämpa den och vi

måste se till att integreringen sker utan diskriminering.

Nästa videohälsning kom från **Soraya Post**.

– Jag har nyligen varit på möte med Fundamental Rights Agency i Bryssel för att diskutera den romska kvinnans situation. Det finns särskilda verktyg som varje land kan använda.

Jean-Hubert Lebet är Schweiz ambassadör i Kosovo. Han har tidigare varit ambassadör i Rumänien.

– Romerna är mest marginaliserade i hela Europa. Några talar om det, många döljer problematiken och Kosovo är inget bra exempel. Här finns det många problem. Det romska samhället måste kunna kämpa för sina rättigheter tillsammans med oss. Romerna måste kunna tala med en röst, en röst som de styrande

måste lyssna till. Det som oftast saknas i länder där romerna kämpar för sina rättigheter är en Martin Luther King.

Han menar att det är svårt att bli av med fördomar.

– Även i rika och upplysta länder frodas de.

Han tog även upp problematiken med att det fortfarande finns romska barn som är analfabeter.

– Hur kan det vara möjligt år 2017!

Hilmi Jashari är ombudsman i Kosovo. Han berättar att parlamentet inte har någon större kontroll över regeringen, något han tycker är oroande. Han talar om legislativa problem i Kosovo.

– Jag har föreslagit en stark strategi med väl uttalade steg för hur man kan förbättra situationen i de romska samhällena, men det var för ett år sedan och inget har hänt. De skapar många strategier med många vackra ord, men inget om hur man rent konkret kan förbättra situationen.

Han menar att civilsamhället har många goda idéer man föreslagit till regeringen, men att kommunikationen är ensidig.

– Och myndigheterna följer sällan det domstolarna dömt. Det finns exempel på människor som har upp emot tio domar

som dömts till deras fördel, men inget händer. Rapporten vi lämnade in till regeringen togs aldrig upp.

Visare Gorani-Gashi, programansvarig på svenska ambassaden i Kosovo, menar att för att fullständigt övervinna romernas strukturella orättvisa idag måste de grundläggande orsakerna åtgärdas.

– Här ingår bland annat rätten till anställning. Att ha ett yrke är inte bara en inkomst, det är också en källa till självförtroende och kan fungera som ett verktyg för integration i det bredare samhället. I romska mahallas i Mitrovica har ett projekt avsiktligt utformats för att hjälpa romerna till långsiktig sysselsättning. De transformativa effekterna av arbete – på alla delar av livet – kan inte underskattas.

Hon menar också att de romska kvinnorna är dubbelt diskriminerade.

– Vi stödjer sedan flera år de svagaste och fattigaste samhällena och det kommer vi att fortsätta med. Vi har sett till att fler romska barn går i skolan och vi har hjälpt romer att starta egna företag, många som fortfarande fungerar.

Goran Maliqi är CRD:s programchef för Västra Balkan.

– Det var lokalval i Kosovo igår. Det är viktigt, men romer är inte längre någon prioritet på Västra Balkan, snarare lag och ordning. Det är viktigt att vi får upp romska rättigheter högt på agendan. Vi stödjer romska aktivister. Det är viktigt att vi står bakom er. I Serbien har det blivit bättre de senaste åren, men bara lite. Vi måste se till att alla regeringar i området tar sitt ansvar. Det är inte bara upp till romerna själva att skapa en förändring.

Han påpekar att det är få brott mot romer som rapporteras och att få av de brott som anmäls leder till fällande domar.

– Diskriminering på arbetsmarknaden är ett stort problem och inom utbildning. Det är många i Europa idag som har det svårt, men romerna har det värst. Många romer talar inte språket i det land de bor i och ofta skickas de fram och tillbaka mellan länder där de inte är välkomna.

Adam Weiss, chef på European Roma Rights center, ERRC, menar att romerna idag står upp allt mer för sina rättigheter.

Vasilika Laci, John Stauffer och Adam Weiss.

Dåliga nyheter är, menar han, att domstolarna inte gör sitt jobb.

– De ser inte till att romerna får sina rättigheter tillgodosedda.

Han berättar hur situationen ser ut för romer i ett antal länder.

– Bara en procent av domarna i Europadomstolen i Haag handlar om Romer. Polisbrutalitet mot romer döms sällan som rasistiskt motiverat. En paramilitärisk man svingade en yxa mot en romsk kvinna. Hon drev processen till EU-domstolen som inte fann att det var rasistiskt motiverat.

Adam är nöjd över att ordet antiziganism (antigypsism på engelska) har blivit allt mer vedertaget.

– Jag är så glad över att domstolarna har börjat använda det begreppet som en specifik slags diskriminering av romer.

John Stauffer berättade om skandalen med Skånepolisens register och hur de arbetat med stämningen av svenska staten.

– Vi arbetade tillsammans med romerna. Därför lyckades vi.

Han berättar om hur polisen i andra länder profilerar romer.

– I Ungern sätter polisen fast romer systematiskt för mycket små brott, brott som ingen annan åker fast för, som barnvagn på gatan, leda en cykel utan lyse. Ett sådana fall ligger nu hos EU-domstolen.

Någon från golvet undrade om det fanns romer som jobbar på ERRC och CRD.

– ERRC drivs idag av romer. De är i majoritet. Idag arbetar vi mer på gräsrotsnivå. Det är bättre att ett en rom kommer till oss och säger att de behöver hjälp.

Adam menar också att det problem

med implementeringen av vunna domar.

– Då är det viktigt att vi mobiliserar för att se till att domen verkligen leder till en förändring.

John Stauffer poängterar att CRD är en människorättsorganisation.

– Vi är en elitistisk organisation och därför behöver vi kontakten och samarbetet med det romska samhället. När det gäller Skånepolisens register var det romer som kontaktade oss och frågade vad man kunde göra. För att romer ska kunna kämpa för sina rättigheter skapar vi tillfällen som detta toppmöte, men vi skulle vilja kunna göra mer.

Kampen mot antiziganism

Pranvera Berati leder en romsk ungdomsrörelse i Albanien.

– Bostadslösa romer får ingen hjälp. De som går ut gymnasiet får ändå inget jobb. Kanske är det därför som många romer hoppar av skolan.

Serdan Bajtijari är projektassistent i Montenegro.

– Montenegro har en bra lagstiftning mot antiziganism och diskriminering, men själva implementeringen är ett problem. Det var civilsamhället som lyfte problemet med antiziganism, men i Montenegro är vi sena med detta arbete. Nu arbetar vi med flera romska organisationer.

Aleksandar Nedeljkovic är en serbisk tv-journalist.

– I Serbien finns det många romska organisationer med stor potential att driva romska frågor. Men de möter ofta motstånd. Vi har också problem med

Neda Živanovic, Pranvera Berati, Serdan Baftijari, Aleksandar Nedeljkovic, Isak Skenderi och Sacmir Seferovic.

implementeringen och har lärt oss leva med diskrimineringen. Men vi romer kan också diskriminera. Diskriminering har sitt ursprung i okunskap, dålig utbildning, ett liv i lantliga miljöer bland andra med låg utbildning. Välutbildade diskriminerar mindre, tycker han.

Som journalist använder han sig av det serbiska språket.

– Vi kan inte rapportera på romska för att det inte finns tillräckligt många utbildade romska journalister, men det är viktigt vem som är avsändare.

Isak Skenderi är ordförande i en stor romsk organisation i Kosovo.

– Det här är ett svårt ämne. 2007 stod vi upp och sade att vi vill se ett samhälle som behandlar alla lika. Tio år senare har vi inte nått vårt mål. Romerna är fortfarande marginaliserade i detta land. De diskrimineras fortfarande, det finns ingen integration alls. Det finns pengar som vi inte ser. Vi romer måste höja vår röst, men romafrågan blir ofta personifierad. Det är dags att vi tar till vara på de medel som faktiskt finns.

För ett tag sedan samlades en grupp romer utanför regeringsbyggnaden.

– Vi försökte få fler romer med oss, men de sa, ”Vi vågar inte. De kommer att döda oss.” Jag tror att vi romer kommer att assimileras bara vi accepterar integrationen. Vi kan ändå vara romer.

Det gick sus genom den romska publi-

ken som inte höll med om vikten av att assimileras.

Han lyfte medias roll.

– Det var media som eldade på upplöpet mot romerna när femtio hus brändes ner här i Kosovo.

Sacmir Seferovic är programansvarig för organisationen Otaharin i Bosnien och Hercegovina.

– Den största frågan är att romerna själva inte känner till sina mänskliga rättigheter. Vi vill utbilda dem för att de ska kunna göra en skillnad när det handlar om att minska diskrimineringen. För att bekämpa antiziganismen måste romer och icke-romer kämpa sida vid sida. Det betyder att romerna måste vara en del av samhället de ska kunna representera.

Fred Taikon berättade att tack vare samtal med myndigheter och media har situationen i Sverige förändrats till det bättre när det gäller hur romer representeras i media.

– Idag är det ingen som sätter ut etnicitet i samband med en rapportering av ett brott till exempel. Det som har försämrats nu i år är att vissa tidningars ledarsidor börjar bli rasistiska. De kan ofta handla om hur man ska stoppa de tiggande romerna som sitter på gatan. Man ropar efter polisen att göra sitt arbete. Man säger att det romerna gör, alltså tigger, är olagligt. Men det är det inte. Inte än i alla fall.

När det gäller pressmeddelanden är avsändaren av högsta vikt.

– Om vi på ERG skickar ut en inbjudan till firandet av den 8 april är gensvaret lika med noll. Samma gäller för samtliga utskick som vi gör, bland annat till minnesstunden den 27 januari, våra kultur dagar och allt annat som vi producerar.

Men om avsändaren är känd, antingen en teater, en känd organisation, en myndighet eller vad det nu kan vara, är responsen helt annorlunda.

– En romsk avsändare tigs alltid ihjäl. Detta var något som vi tog upp direkt i ett seminarium om medias roll som public service arrangerade. Jag satt med i en panel och kritiserade media för sitt ointresse. Då svarade flera i publiken att pressreleaser och pressinbjudningar försvinner ofta i den digitala brevlådan, men konstigt nog är det alltid våra pressreleaser som försvinner där, sade Fred Taikon

Daut Qulangjiu är chefredaktör för det romska tv-programmet Yekhipi/RTK i Kosovo. Han berättade att innan kriget på Balkan fanns det cirka 200 000 romer i Kosovo. Idag lever 70 procent av dem i andra länder.

– Det var svårt för de som var kvar att inte bli assimilerade. Det var också svårt att aktivera de romer som var aktiva innan kriget. Redan 1986, fem år innan kriget bröt ut, hade vi romska radiosändningar. Jag tror vi var först med det.

2003 gjordes ett upprop för att göra romska tv-program.

– Många trodde att vi inte hade kapacitet att producera tv-program. Vi gjorde 20-minutersprogram till att börja med. Vi var rädda för att misslyckas, men vi lyckades. Nu får vi stöd av icke-romer. Vi har romska nyheter varje dag och ett program om romsk kultur på tre olika romska dialekter. Vi arrangerar många stora debatter med viktiga politiker och andra. Detta är vårt sätt att bryta ner fördomarna om att romer inte kan göra bra tv. Men vi vill också inkludera icke-romska journalister i vårt arbete så att de kan arbeta med romer utan fördomar.

Fred berättar att idag producerar SVT, UR och SR många program med och av romer.

– Men dessa program får liten uppmärksamhet i skrivna medier.

Om hur romska kvinnor får egenmakt handlade det panelsamtal som inledde dag två. Moderator var **Yllka Soba**, programansvarig på organisationen Kvinna till kvinna som finns i fem länder på Västra Balkan.

Marija Demič, koordinator på nätverket CHRIS, berättar om sitt liv.

– Mina föräldrar är romer från Serbien, men jag växte upp i Makedonien. Jag har alltid velat bli advokat eller domare.

Hon gick ut gymnasiet som sjuttonåring.

– Mina föräldrar ville att jag skulle fortsätta studera så jag började på juristlinjen.

Där fick hon en romsk mentor som jobbade på ERRC.

– Hon såg till att jag fick göra min praktik där och på ERRC träffade jag alla de stora romska aktivisterna

Sedan hamnade hon i Sydafrika.

– Där träffade jag en romsk advokat som insisterade på att vi skulle arbeta ihop.

Det ledde till att hon forskade om mänskliga rättigheter i fem år.

Ibland kan det vara en fördel att vara kvinna i det arbete hon gör, men oftast är det en nackdel.

– Jag kan vara alldeles för känslös, som när jag träffade en romsk familj vars hus hade bränts ner här i Kosovo. De hade ingenstans att ta vägen.

2011 startades ett nätverk för romska kvinnor i Serbien.

– Det nätverket är mycket viktigt för vårt arbete i CHRIS.

Hon återkommer till ERRC.

– ERRC kommer alltid att betyda mycket för mig. Det var där jag började. I Serbien har vi ingen lag om fri juridiskt ombud. Om man inte har råd får man sköta det juridiska arbetet själv. Men vi ger fri juridisk hjälp, både till enskilda personer och romska samhällen. Särskilt till de som tvingats tillbaka från Tyskland.

Mimoza Gavrani är chef på Kosovo Förespråksgrupp. Även hon är en romsk kvinna och redan som nittonåring var hon en aktivist som jobbade med MR-frågor.

Dafina Halili, Daut Qulangjiu och Fred Taikon.

– Det var en viktig period och jag var omgiven av romska aktivister. Samtidigt studerade jag psykologi. Kosovos regering formulerade nya strategier för de romska samhällena. Inledningsvis var inte könsfrågan så viktig som den är idag. Nu ser vi på alla områden som är viktiga för kvinnor, våld i hemmet, jämlikhet, tillgång till vård etc.

Många av de unga kvinnor som har jobbat på organisationen har gått vidare till studier på universitet. Några sitter i publiken.

Det var genom olika romska kvinnonätverk som Förespråksgruppen startade.

– Jag tror på mångfald. I Kosovo finns det två miljoner människor, men problemen är de samma som överallt annars.

En dag fick hon en idé om ett tv-program.

– Det skulle vara en plattform som belyste den romska kvinnans problem.

Många kvinnor känner inte till att det finns stöd att söka.

Det är ett tv-program som nu går på Kosovos tv.

– Jag hade tur som var omgiven av en kärleksfull miljö när jag växte upp, men jag är inte lika känslös som Marija. Det är viktigt att vara stark. Idag är det ingen som lyssnar på de romska kvinnorna trots att många av dem har organiserat sig. Vi vill se fler romska kvinnor involverade i politiken.

Yllka underströk vikten av kvinnlig representation inom alla områden.

– Det är viktigt att vi kan samla kraften i de romska kvinnonätverken.

Enisa Eminovska är MR-expert från Makedonien. Hon har just kommit hem från Irak.

– Jag växte upp i ett icke-romskt område med makedonier och fick inte leka med de romska flickorna. Men när jag

Yllka Soba, Marija Demic, Enisa Eminovska och Mimoza Gavrani.

blev tonåring tvingade mina föräldrar mig att umgås romer i ett romskt samhälle. De ville förbereda mig för ett romskt liv.

Det var mycket hon inte förstod med dessa nya människor.

– Så fort jag trodde att jag hade kommit in i det romska samhället började jag tala om könsens likaberättigande och jämlikhet. Då blev hon utkastad.

– Jag hoppade av universitetsutbildningen för att jag blivit en aktivist. Jag hade samtal på mycket höga nivåer i samhället. Men så tyckte jag att jag behövde en bättre grund att stå på och gick tillbaka till studierna.

Hon ville nu bekosta dem själv som ett led i att ha egenmakt.

– Men så upptäckte jag att någon redan hade betalat för min fortsatta utbildning

utan att jag bett om det,

Hon berättar att det var viktigt för henne att själv kunna betala för sig.

– 2006 fick vi en ny regering som var extremhöger. Då fick vi det inte lätt med polisen som var på deras sida.

Enisa avslutade sina studier i Indien. Sedan arbetade hon som räddningsarbetare i Tjetjenien och andra länder.

– Snart är jag beredd att kunna återvända till att arbeta med romer igen. Jag är den jag är och jag är mycket nöjd med de val som jag har gjort. Integration är ett viktigt ämne. Vi måste vara noggranna med vad vi menar med integration.

Hon menar också att det är viktigt med kollektivt helande.

– Vi måste förstå det interna självförakt som vi romer har.

Hon berättar att ofta är det ingen som tror att hon är rom.

– När jag rör mig i Skopje tilltalar folk mig ofta på engelska. När jag svara på makedonska säger de, ”Hur har du lärt dig tala makedonska så bra?” Man vill inte tro att en romsk kvinna kan vara så självsäker som jag är.

Hon talade även om den situation många fattiga romer befinner sig i.

– När de gamla romska yrkena försvann var det många som hamnade i negativa sätt att tjäna pengar, som att tigga. De har ingen utbildning, ingen vana av att studera. Detta är ett problem som måste lösas inom det romska samhället.

Dag två avslutades med två parallella workshops, en om rätten till boende och en om hur man rapporterar MR brott.

En milstolpe för romska rättigheter

den 15 november i år valdes den romska kvinnan Livia Járóka till vice ordförande för det europeiska parlamentet i Bryssel. Det är den första romska politikern som fått en så stor position i Europaparlamentet.

Text: Bengt O Björklund

Livia Járóka är romernas ledamot och valet av henne som vice ordförande i Eurapaarlamentet markerar en milstolpe i den romska rättighetsrörelsen.

Under hela sin karriär som parlamentsledamot i över ett decennium (2004-2014 och sedan september 2017) har Livia Járóka varit aktivt engagerad i att främja romernas rättigheter och hon arbetat mycket med jämställdhetsfrågor. Hon har varit en nyckelperson som lett till att romskrelaterade policyfrågor har gjort genombrott i politiken, till exempel inom den europeiska ramen för nationella strategier för integrering av romer. Hennes arbete är mycket uppskattat och hon har fått flera utmärkelser som till exempel Årets parlamentsledamot (2006 och 2013) inom kategorin rättvisa och grundläggande rättigheter.

Livia Járóka ger hopp åt dem som

arbetar med romska frågor, men också för de miljoner romer som bor i Europa.

”Att ge egenmakt till romerna, särskilt till de romska kvinnorna, att bli demo-

kratiska och deltagande ledare i skapandet av ett mer omfattande europeiskt projekt är av största vikt” Sskriver nyhets sajten ERIO.

Två romska konstnärer i Kosovo

Arija Mehmeti och Bajram Mehmeti är syskon och är båda verksamma som konstnärer i Kosovo. De är romer.

– Jag föddes i Pristina 1978 och bor i byn Lepina. Jag började måla 2001 efter att ha sett min bror Bajram måla scener från det romska livet. Jag målar porträtt av romska kvinnor, mestadels från fantasin, kvinnor som visar sitt färgstarka sätt att klä upp sig för att bevara sin tradition och kultur säger Arija Mehmeti.

Hennes första utställning var 2011, tillsammans med sin bror. Den andra utställning, hennes första separata, var i Pristina i september 2011. Den tredje utställningen var i april 2012, åter tillsammans med min bror i National Arts

Gallery, i samband med den internationella romardagen den 8 april.

– Den utställningen organiserades av National Arts Gallery, den amerikanska ambassaden och Kosovos utrikesdepartement.

Bajram Mehmeti är född 1980.

– Så länge jag kan komma ihåg, från när jag började gå till skolan, älskade jag alltid att måla. När jag gjorde en teckning som läxa och visade den för min lärare, trodde han inte att jag hade gjort den och slog mig. Han trodde bara att jag kunde måla efter att ha sett mig måla i skolan.

I början av 2000-talet träffade han Paul Polansky, en amerikansk författare, som

vid den tiden bodde och arbetade med romer i närheten av byn Preoce.

– Han föoreslog att jag skulle börja måla scener från det romska livet, måla från fantasin och han köpte cirka 300 målningar av mig och min syster Farija under åren 2001 till 2003. 2004 organiserade han tillsammans med Andreas Meier och Andreas Wormser min första utställning utomlands i Wien, Österrike.

Sedan blev det många fler utställningar. Den senaste utställningen var 2012 i National Arts Gallery i Pristina, tillsammans med sin syster Farija.

– Den organiserades av National Arts Gallery, USA:s ambassad i Kosovo och Utrikesdepartementet.

Samrådsmöte med Länsstyrelsen

Länsstyrelsen i Stockholm bjöd i början av november in till samrådsmöte med några av Sveriges romer. Under mötet tog Länsstyrelsen upp arbetet med uppföljningen av utvecklingen av minoritetspolitiken för 2017.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Det är fullsatt i en av Länsstyrelsens möteslokaler på Regeringsgatan i Stockholm när Pernilla Ek, enhetschef, inleder dagen.

– Varje myrstege blir till slut ett riktigt steg framåt och det är ju vår ambition, att arbetet ska gå framåt. Som uppföljningsmyndighet måste vi ha örat mot marken. Vi kan inte föra någon talan. Vi kan inte heller tala om för en myndighet vad de ska göra, men vi kan knacka på och påminna dem om vad de borde göra.

Ann-Marie Algemo på enheten för arbetsmarknads- och rättighetsfrågor har jobbat övergripande med romsk inkludering sedan 2010. Hon berättar om förvaltningsområdena och hur myndigheten arbetar.

– En stor del av vårt arbete är kunskapshöjande och på minoritet.se synliggörs allt som är nytt.

Att nätverka med andra myndigheter och organisationer är en viktig del av arbetet. Man arbetar tillsammans med sametinget med uppdraget kring de

nationella minoriteterna.

– Uppföljning är en stor del av vårt arbete. Den kommer i vår årsrapport.

I samband med arbetet kring uppföljningen skickas enkäter ut till alla kommuner, myndigheter, institutioner, organisationer med mera.

– Vi får ofta förfrågningar från kommuner som brukar mynna ut i utbildningstillfällen. Vi delar ut statsbidrag, drygt fyra och halv miljoner till de nationella minoriteternas riksorganisationer. Det är samma belopp som för sju år sedan.

Den särskilde utredaren Lennart Rohdin gör just nu en översyn av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Han har även i uppdrag att analysera och föreslå hur efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter ska säkras.

– Han föreslår en höjning av statsbidragen.

Anna Mannikoff, utvecklingsledare, romsk inkludering, talar om vikten av att

sprida bra arbetsmetoder till kommuner, landsting och berörda myndigheter.

– Vi ska sprida det material som kommissionen mot antiziganism tog fram och vi ska ge ett särskilt stöd till de romska hälsoinspiratörerna i samarbete med Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. Vår årsrapport kommer varje år i april.

Anna berättar att de har haft möten med alla de fem utvecklingskommunerna och regeringskansliet i våras.

– Vi har även haft andra möten vid behov med andra kommuner och myndigheter. Vi har också haft fem lärandeträffar under året som stöd till kommunerna. Vi har gett stöd till rättighetsbaserat arbetssätt till utvecklingskommunerna och metodstöd. Det är viktigt att vi utvecklar arbetet så att vi kan nå fler. Skolboken Antiziganismen i Sverige ska nu delas ut till kommuner runt om Umeå där utställningen "Vi är romer" pågår.

Angelina Dimiter Taikon, lärare på Södertörns högskola, påpekar att det är svårt att tala om det som hänt romer historiskt.

– Många vill inte att vi tar upp Sveriges mörka historia när det gäller romer.

Gregor Dufunia Kwiek, Romano Paso,

berättar att de tänkt ta fram en utställning för att komplettera skolboken.

– En annan sak som är viktig är att myndigheterna vet vem de ska kontakta i kommunerna när det gäller romsk inkludering, säger han.

Robert Simonovic är brobyggare i Borås, en av de fem utvecklingskommunerna.

– Vi bjöd in alla rektorer och gav dem skolboken. Nu är det sju skolor som använder den.

Anna Mannikoff fortsatte.

– Vi stöttar även romska ambassadörer ute i kommunerna och vi är med på MR-dagarna.

Rosita Grönfors, Internationella Rom och Resande Kvinnoforum, vill att kommunerna samtalar med sina romer innan de skickar in sina rapporter till länsstyrelsen.

– Kommunerna skriver sina rapporter och skickar iväg dem utan att romerna har fått se vad de skriver. Jag tror också att utvecklingskommunerna skulle behöva fler samrådsgrupper. Då blir romerna nöjda.

Gregor berättar att i Haninge där han jobbar blir allt fler romer delaktiga och allt fler grupper börjar engagera sig.

Mario Asp, Romska ungdomsförbundet, RUF, menar att det inte finns någon finsk-romsk representant i arbetet i utvecklingskommunen Uppsala.

– Det är problematiskt att kommunen tycker det är bra som det är.

Erland Kaldaras är ordförande i RUF.

– Vi romer har ingen egen politik. Vi skulle kunna träffa romerna i utvecklingskommunerna.

Anna antyder att det kommer att bli större möten framöver på färre platser.

– Då skulle vi kunna bjuda in bredare. När det gäller samråd så ska det gälla i alla led. Så är det inte idag. Därför ser rapporten ut som den gör.

Mirelle Gyllenbäck från enheten för arbetsmarknads- och rättighetsfrågor talar om den nulägesbeskrivning som ska göras.

– Det gäller de fem pilotkommunerna och de fem utvecklingskommunerna och olika myndigheter. Det hela ska redovisa till regeringen i oktober 2018. Vi kom-

mer att skicka ut enkäter och göra intervjuer med romer i tre pilotkommuner och två utvecklingskommuner.

Maria Pilar Reyes arbetar på samma enhet.

– Vi samarbetar med RUF, olika kommuner och landsting i arbetet med hälsoinspiratörer. Varje hälsoinspiratör har ett antal personer som sprider information om det som pågår. Det är viktigt med förebyggande arbete. Den bristande hälsan hos romer beror till stor del på bristande hälsokunskap.

Erland berättar att de följer upp de tidigare hälsoinspiratörerna.

– Och de får vara med nu också. Det är en modell som fungerar inom RUF:s 40 medlemsföreningar.

Fred Taikon berättade om ERG:s arbete med att få kommunerna att entusiasmera romerna att starta föreningar.

– Det är då de kan bli språkrör till kommunen.

Ett förslag från Länsstyrelsen om att starta ett instagramkonto där unga romer skulle kunna berätta om sin vardag stötte på patrull.

Ann-Marie Algemo berättar mer om arbetet med den nya rapporten.

– Vi tar in statistik och olika rapporter från kommuner, myndigheter och romska organisationer. Det är ett stort material.

De första enkäterna har precis gått ut. De är anonyma och finns på en nätsida.

– Det stora arbetet är själva analysen.

Erland menar att det inte är någon mening att skicka ut enkäter till romer.

– De kommer inte att svara. Då är de

bättre med intervjuer.

En stor diskussion följde som mynnade ut i ett konstaterande om bristande resurser.

När det gäller Lennart Rohdins utredning kommer länsstyrelsen i sitt remissvar hålla med om det mesta, men man menar att man inte får tappa fokus på arbetet mot diskriminering.

– Vi tycker också att det är rimligt med judiska och romska förvaltningsområden, men vi står inte bakom förslaget på en ny myndighet som ska driva det här arbetet. Här hos oss finns kontinuiteten, säger Ann-Marie. När det gäller utredningen om ett romskt center har vi här samma roll som ni romer.

Erland tyckte att frågan om ett nationellt center måste utvärderas mycket mer än vad som har gjorts. Robert säger att alla romer i Borås är helt emot ett center. Rosita menar att alla romer säger nej och så gör även Angelina. Erland menar att den stora farhågan är att de andra myndigheterna och förvaltningar som arbetar med frågan kommer att släppa den och skapa orimligt mycket arbete för centret. Även Lars Demetri motsätter sig skapandet av ett nationellt romskt center.

– Romerna säger nej. Det känner utredarna till. Jag tror att vi alla olika romska grupper gillar idén om ett romskt center, men för vår egen grupp. Fem olika center vore bättre.

Robert håller inte med.

– Ett center måste ha demokratiskt valda romer som kan arbeta för alla romer i alla grupper.

Ternenge Djesa

Ungdomskonferensen Ternenge Djesa, Drömmar och visioner, genomfördes i Gävle den 25 – 26 november för sjunde året i rad. Många romska ungdomar från hela landet deltog under de två dagar som konferensen bjöd på. De fick ta del av presentationer från olika pågående och aktuella projekt. Det fanns också möjligheter för de unga att mötas och genomföra dialogmöten, workshops och annat.

Text och foto: RUF

Under konferensen presenterades de nyutbildade hälsoinspiratörerna, samtliga från Gävle vilket är unikt. Caroline Engberg från Gävle kommun, som även var medfinansiär, inledde konferensen och välkomnade samtliga och påpekade att Gävle som första kommun i landet hade hissat den romska flaggan på rådhuset till dagens ära för att markera att romernas existens i samhället är viktig och ska tas på allvar.

Gävles romska kvinnogrupp var värdar för konferensen och Erland Kaldaras inledde med att tacka dem för deras insatser.

Konferensen bjöd på samhällsinformation från de båda myndigheterna MUCF och Länsstyrelsen i Stockholms län som tipsade ungdomarna om vilka möjlighe-

ter och stöd som erbjuds om de organiserar sig samt aktivt tar del av strategin för romsk inkludering.

Diplom utdelades till de nyblivna hälsoinspiratörerna av Nazmija som varit en av flera utbildare i Gävle och Karin Håkansson samt Hillevi Olterman, båda från Stockholms Stadsmission. De tackades för sina insatser.

De romska ambassadörerna för romsk inkludering i utvecklingskommunerna presenterade hur de arbetar med romska ungdomar för att sprida kunskap om romsk inkludering samt hur de arbetar med skolor för att sprida kunskap om SO-boken Antiziganismen i Sverige.

Erland Kaldaras och Abedin Denaj, Gävles romska förening, presenterade hur arbetet med den romska appen pågår

och visade en kort animerad film om tanken med appen samt bad deltagarna lämna förslag om namn på den.

Eeva Östberg samt Abedin Denaj, båda representanter för Gävle kommun, berättade varför kommunen satsar på romsk utveckling och hur romerna aktivt deltar i olika satsningar.

Sandy Nikolic, projektledare, presenterade projektet Hand i Hand och berättade hur romska kvinnor utbildas för att kunna stödja romska tjejer och kvinnor med psykisk ohälsa.

Under konferensens andra dag presenterade Gävles romska kvinnogrupp hur de arbetar och ungdomarna medverkade sedan i tre workshops med följande teman:

Hur engagerar vi fler ungdomar?

Hur stärker vi romska kvinnors organisering?

Hur stärker vi romska ungdomars förutsättningar?

Konferensen avslutades med en sammanfattning av Mirelle Gyllenbäck som var konferensens moderator.

Romska Ungdomsförbundet tackar samtliga medverkande, bidragsgivare och deltagare till årets konferens.

Ett nytt underlättande sätt för kommunikation!

Romsk app

Romska Ungdomsförbundet lanserar i samverkan med Gävles romska förening en helt ny app som ska underlätta för romer och myndigheter att kommunicera med varandra. Appen kommer att ha många olika funktioner, bland annat vilka myndigheter som har statliga uppdrag inom strategin för romsk inkludering. En annan funktion är rebusspel för att revitalisera romani chib. Appen kommer att finnas på samtliga i Sverige erkända varieteter av romani chib och texterna blir även möjliga att få upplästa.

Appen lanseras i maj 2018 och kommer att kunna laddas ner kostnadsfritt.

Romska ungdomsförbundet i samverkan med Gävles romska förening och med stöd av Allmänna arvsfonden.

GÄVLES
ROMSKA
FÖRENING

Mats Bengtsson, Mia Hemmestad, Charlotte Hoff, Olle Olsson och Peter Enell.

Om EU-medborgare i Sverige

Det nationella regeringsuppdraget för arbetet med utsatta EU-medborgare i Sverige bjöd in till den nationella konferensen – EU-medborgare i Sverige, i mitten av november i Stockholm. Den nationella samordnaren, Claes Ling-Vannerus, presenterade det nationella samordningsuppdraget för arbetet med EU/EES-medborgare.

Representanter för socialdepartementet som är ansvarigt departement för uppdraget var där och de två svenska ambassadörerna i Rumänien och Bulgarien.

Konferensen riktade sig till aktörer och organisationer inom civilsamhället som bedriver verksamhet kopplat till EU-medborgare som vistas i Sverige tillfälligt.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Claes Ling-Vannerus är nationell samordnare för arbetet med EU-medborgare utan uppehållsrätt.

– Samordning och samverkan är av stor betydelse. Rättsläget för dessa människor är oklart. Tydligare riktlinjer behövs. I grund och botten handlar det om att hjälpa på dessa människor, myndigheter och civilsamhälle tillsammans. Frågan om tiggeri behandlas flitigt i media och vi ser idag många tecken på exploatering av dessa utsatta EU-medborgare. Den fria rörligheten nämns idag som ett exempel på varför man inte ska vara med i EU.

Han menar att arbetet måste ske likformigt.

– Vi måste ta till vara på alla de goda krafter som finns.

Han talade om den nya webbsidan www.eumedborgareisverige.se/ som lanserats för att ge information och vägledning till myndigheter, kommuner, vårdgivare och civilsamhällsorganisationer.

– Den ska vara transparent och tillgänglig för alla.

I våras gick en liknande konferens av stapeln då enbart tjänstemän var inbjudna, nu, menar Claes, vill man ha civilsamhällets synpunkter. I en app som alla måste tanka ner. Sedan valdes vissa frågor ut.

Sara Roxell är politisk sakkunnig åt

barn-, äldre- och jämställdhetsminister Åsa Regnér.

– Regeringen vill att tiggeriet upphör och jobbar både i Sverige och i dessa människors hemländer. Nu har vi förlängt Länsstyrelsens uppdrag till 2019.

Hon berättade att några svenska kommuner har tagit kontakt med de kommuner som de tiggande i deras område kommer från.

– Socialstyrelsen har gett ut en vägledning med fokus på barn. När det gäller akut skydd så gäller inte lagen om de inte är bosatta här. Lagen måste ändras. Alla barn ska ha rätt till nödskydd.

Hon tog upp problematiken med människohandel.

– Ingen människa ska behöva utsättas för utnyttjande.

Nu pågår en ny utredning som bland annat föreslår att det ska vara brottsligt att ta hutlöst betalt för resor hit eller boende i till exempel gamla bilar. Handlingsplanen mot prostitution och människohandel från 2008 permanentas nu.

– Nu kommer inom kort en ny jämställdhetsmyndighet som startar sin verksamhet den 1 januari.

Sara Roxell talade om den nya lag som kom i somras som gör det lättare att avhysa de som olovligt bor på privat mark. Om det finns barn med i bilden ska socialtjänsten kontaktas. Hon talade också om EU-medborgarnas hemländer.

– Åsa Regnér har varit där. Nu vet de att vi har ögonen på dem.

Hon menar att utvecklingen går framåt i Rumänien.

– Man talar om en obligatorisk förskola för alla och att göra det lättare att få en ID-handling. Det pågår även en stor satsning på att höja minilönerna och landet har kraftigt förbättrat sin absorptionsgrad när det gäller EU-medel. Även i Bulgarien går det framåt.

Hon menar att ett tiggeriförbud inte löser frågan.

– Det finns inga enkla lösningar.

Claes Ling-Vannerus menar att tre månaders fri uppehållsrätt kan ge rätt till nödbistånd.

– Det är viktigt med ett barnperspektiv. Olovliga bosättningar är ofta föremål för polisens och kronofogdens avhysningar för egenmäktigt förfarande.

Han berättar om hur han i sina möten med kommuner hör hur de jobbar med härbärgen som i de allra flesta fall drivs av det civila samhället.

– Det finns en stor efterfrågan på riktlinjer och vägledning.

En kartläggning om hur sjukvården ser på dessa EU-medborgare visar att det ser olika ut.

– Det finns tre olika synsätt. Det första är att de inte har rätt till subventionerad sjukvård utan de debiteras. Det andra är att det finns en lag från 2013 som säger att i enstaka fall kan EU-medborgare omfattas av subventionerad sjukvård. Det tredje synsättet är att se det olika från fall till fall.

Claes Ling-Vannerus reser ofta till Rumänien.

Anneli Lindahl Kenny är Sveriges ambassadör i Rumänien.

– En stor del av mitt arbete består av att arbeta med just dessa frågor. Den kommunistiska tiden har fortfarande en stor påverkan på det sker i landet. Alla minoriteter i landet har rätt till en

Claes Ling-Vannerus och Sara Roxell.

representant i parlamentet, säger hon.

Hon berättar att det bara är 600 000 som uppger att de är romer och att de femhundra år som romerna var slavar i landet fortfarande är okänt för de flesta. Hon berättar om en Romsk filmfestival som ambassaden arrangerar.

– Vi kommer bland annat att visa Katarina Taikon filmen där.

EU-teamet i Stockholm bedriver uppsökande verksamhet och de representerades av Jorge Castellon, Tiberiu Lacatus och Peter Enell. Tiberiu är rom från Rumänien.

– Jag har ju både romskan och rumäns-

kan med mig när vi söker upp EU-medborgarna på gatan och där de bor.

Jorge menar att har skett en förbättring.

– Vi fokuserar främst på kvinnor, gravida kvinnor och de som hamnar på sjukhus och kanske måste få transport hem. Vi informerar dem om olika härbärgen och center dit de kan vända sig.

Peter Enell är polis i Stockholm.

– Vårt samarbete fungerar bra. Vi får tips från EU-teamet när det gäller minderåriga som bott i bilar eller i kojor i skogen så nu finns det knappt några barn med i bilden. Men attityden hos dem på gatorna har ändrats. Idag är man mer

Anneli Lindahl Kenny

Maria Sand och Jonas Melinder

Tiberiu Lacatus, Jorge Castellon och Peter Enell.

ovillig att låta sig avhysas. Vi har haft många möten med skolor och förskolor där de har problem med människor som bland annat bor på skolgårdarna på näterna och smutsar ner.

– När vi träffar dem kan de ibland mycket irriterade när vi försöker förklara vilka rättigheter och skyldigheter de har.

Han berättar att de bilburna EU-medborgarna nu oftare åker kors och tvärs för att kunna titta på olika ställen.

Tiberiu berättar att det kan bli fel när man bjuder in en EU-medborgare i sitt hem.

– Vi har fått gå in och hjälpa till när det har uppstått problem.

Han berättar att de har gjort flera resor till Rumänien och numera har ett nätverk där.

– När vi skickar hem någon som är sjuk står det vårdpersonal och väntar på flygplatsen.

En paneldiskussion följer med Peter Enell, Mia Hemmestad, SKL, Mats Bengtsson, Kronofogdemyndigheten, Olle Olsson, SKL samt Charlotte Hoff, Skatteverket.

– Vi har tolkat lagen så att man kan omhänderta barn till EU-medborgare som far illa, även om risken finns att ett LVU-beslut upphävs i domstol, säger Mia Hemmestad. Vi har även gjort tolkningen att barn till EU-medborgare inte har rätt

till skolgång i Sverige, men att kommunerna får tolka annorlunda.

Charlotte Hoff menar att många EU-medborgare utnyttjas som svart arbetskraft med låga löner och Mats Bengtsson berättar att otillåten bostättning är då de kommer in i bilden.

– De vill så billigt som möjligt och bor ofta på privat mark eller fastighet. Vi tycker det är bra att det finns någon som stödjer dessa människor, som kan upplysa de om deras rättigheter och skyldigheter. Den nya lagen som kom i somras är viktig. Den gör det lättare att avvisa de som bor olovligt och det har blivit billigare för markägaren. När det är barn med i bilden dyker alltid socialtjänsten upp. Det är tydliga regelverk som vi vill att alla ska följa och vi vill helst att folk flyttar frivilligt.

Peter Enell berättar att polisen mest jobbar med människor som bor och sover i parker i staden.

– Vi avvisar dem så snabbt som möjligt innan de har hunnit börja bygga något.

För att få rumäner och bulgarer att förstå vad det handlar om har polisen tagit fram ett metodstöd, som vi skrev om i nr 3 i år. Dels en liten tunn folder med få bilder som delas ut, dels en ett häfte med foton på romer för polisens eget bruk.

– Man kräver att vi ska göra mer och det kommer många klagomål.

Katarina Iskala-Blomster

Olle Olsson berättar att bemötandet i vården är olika.

– Det är svårt för personalen att ta ställning hur de ska bedöma situationen. Det är problematiskt med en lagstiftning som inte hänger ihop. De som väljer att fakturera EU-medborgarna vet att fakturorna inte kommer att betalas.

Peter Enell berättar att det blir allt vanligare att EU-medborgarna bor i bilar.

– Det finns de som äger 200 skrotbilar som står utplacerade i länet. De hyrs ut dyrt.

Maria Sand och Jonas Melinder berättar om den nya hemsidan www.eumedborgareisverige.se

– Det är rörigt idag och det är svåra frågor det handlar samtidigt som rättsläget är oklart. Det finns olika tolkningar runt om i landet. Det är därför vi lanserade hemsidan i maj, berättar Maria Sand.

Katarina Iskala-Blomster från IOM i Finland berättade om sitt arbete med kvinnor som hamnat i människohandel och hur hon hjälper dem att komma hem.

Claes Ling-Vannerus avslutade dagen.

– Bilden blir allt mer tydlig när det gäller människohandel och prostitution. Länsstyrelsen i Stockholm har haft ett uppdrag kring detta som efter årsskiftet kommer att hamna i den nya Jämställdhetsmyndigheten.

Språkvårdare i romska

Ref: 31-17/1742

Vill du vara med och driva och utveckla myndighetens arbete med romska?

Dina arbetsuppgifter

Som språkvårdare i romska företräder du myndigheten i olika språkvårdssammanhang och ger råd och rekommendationer i språkfrågor som rör det romska språket. Du ska också sprida kunskap om det romska språket, dess olika dialekter och det romska språkets ställning i samhället. Du kommer att aktivt delta i harmoniseringsprocessen av det romska språket, du kommer också delta i utvecklandet av romska skrivregler och i planering och genomförande av myndighetens årliga språkseminarium. I arbetsuppgifterna ingår också visst ansvar för ordlistarbete, samt att genomföra enkätundersökningar inklusive att göra analyser och skriva rapporter på svenska och romska. En viktig arbetsuppgift är också att bygga nätverk genom att delta i olika arbetsgrupper, hålla föredrag och delta i språkpolitiska diskussioner.

Läs mer om vår verksamhet på www.sprakochfolkminnen.se

Din bakgrund

Vi söker dig som har en gymnasieexamen och mycket goda kunskaper i talad och skriven romska, svenska och engelska. Du behöver också erfarenhet av att hålla föredrag och ska känna dig trygg att arbeta med alla dialekter av det romska språket. Har du eftergymnasiala studier från universitet, högskola eller folkuniversitet är det meriterande. Det är även meriterande om du har arbetslivserfarenhet som modersmålslärare, tolk, översättare eller från annat språkligt arbete. Det är också meriterande om du har mycket goda kunskaper i t ex. lovara eller kelderash.

Dina egenskaper

Du har lätt att samarbeta och samråda med kollegor och trivs att arbeta i team. Du tycker om att ta initiativ och är öppen för nya arbetssätt. Du är nyfiken och gillar att lära nytt. Du kan arbeta strukturerat och gillar att analysera material. Du har lätt för att knyta nya kontakter.

Övrigt

Vi söker en person på heltid, men deltid kan också diskuteras. Tillträde enligt överenskommelse och placeringsort är Stockholm. Distansarbete är inte aktuellt. Anställningen är en tillsvidareanställning och vi tillämpar 6 månaders provanställning.

Är du intresserad?

Vill du veta mer om tjänsten är du välkommen att kontakta avdelningschef Harriet Kowalski på 070-220 62 28 eller personalstrateg Andreas Backlund, 070-776 22 41. Fackliga kontaktpersoner är Tommy Lyxell, Saco 073-558 60 68 eller Eleonor Karman, ST, 070-559 96 23.

Välkommen att skicka in din ansökan i form av ett personligt brev och CV genom att registrera dig i rekryteringsverktyget som du hittar på vår hemsida under lediga tjänster. **Sista ansökningsdag är 2018-01-31.**

Institutet för språk och folkminnen är en statlig myndighet med uppgift att bedriva språkvård och på vetenskaplig grund öka, levandegöra och sprida kunskaper om dialekter, språk, namn och andra immateriella kulturarv i Sverige. Myndigheten ska bedriva forskning inom sitt verksamhetsområde och verka för ökad kunskap i samverkan med andra, exempelvis universitet och högskolor. Institutet har avdelningar i Göteborg, Stockholm och Uppsala.

Språk och kulturarv - för ökad förståelse och delaktighet!

Misko Stanisic intervjuar David Gaunt

Den romskan Förintelsen och romsk identitet

Den romskan Förintelsen och romsk identitet är namnet på ett projekt som ägs av Radio La Benevolencija – Humanitarian Tools Foundation och drivs med hjälp av Terra Forming, Ternype, Radio Patrin och ett stort antal partners i olika länder. Tanken är att stärka romernas identitet genom att berätta historien om det "okända" folkmordet under Andra världskriget.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Runt om i Europa har romer intervjuats, ljud och videoinspelningar som berättar om orsaker och konsekvenser av den romska Förintelsen under andra världskriget.

Ett särskilt fokus ligger på romskt identitetsbyggande och självakt, menar Misko Stanisic som ansvarar för den svenska delen av projektet. Det är han som gör intervjuerna.

– Jag blev intresserad av vad som hände romerna under Andra världskriget och jag märkte att folk lyssnade när jag började berätta.

2008 startade han bolaget Terra Forming som fokuserar på vad som

hände romer och judar under nazisternas skräckvalde.

– Radio La Benevolencija jobbade inte direkt med dessa frågor, utan med afrikanska projekt. Men nu vill man pröva att arbeta med dessa frågor. Radio Patrin startades i flera europeiska länder för att stärka den romska frågan. Vi kom fram till att vi skulle göra intervjuer med romer i tolv länder.

Projektet skulle pågå i 24 månader och 24 episoder skulle produceras - ljud och video podcasts, extramaterial, texter och pedagogiska material.

De tolv länderna är Tjeckien, Frankrike, Ungern, Italien, Kosovo,

Nederländerna, Rumänien, Serbien, Slovakien, Spanien, Sverige och Ukraina.

De språk som talas i intervjuerna är romska, det lokala språket och engelska.

– Vi ville spegla mångfalden i den romska frågan när det gäller den romska historien och kulturen.

Varje land fick ett eget fokus. I Sverige fokuserade man bland annat på den ideologi som växer fram på rasbiologiska institutet i Uppsala.

– I flera andra länder i Europa har regeringar fått be romerna om ursäkt för vad som hände dem under kriget. I Sverige har det inte skett, trots att det var härifrån den nazistiska ideologin kom, berättar Misko.

En annan fråga som programserien ställer är: Finns det en gemensam romsk identitet? Om inte, borde det finnas en sådan?

Sändning och spridning kommer att ske via markbunden radio, en online-plattform och podcasting. Extramaterial för varje avsnitt kommer att finnas tillgängligt på programmets online-plattform: www.tajsa.eu

Om romer på Södertörns högskola

I slutet av oktober höll Centrum för Östersjö- och Östeuropaforskning en workshop med namnet "Relationerna mellan romer och majoritetsbefolkningen i Europa: dåtid, nutid, framtid".

De flesta deltagarna var internationellt erkända forskare i romska studier. De flesta av dem samarbetar redan med CBEES. Workshopen var öppen för doktorander och andra intresserade akademiker.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

På Södertörns högskola pågår mycket när det gäller romer. Här utbildas brobyggare och modersmåls lärare. Här forskas det också en hel del numera om romer på olika sätt. Man har en professor i romska studier, Kimmo Granqvist. Här ligger också Centrum för Östersjö- och Östeuropaforskning där man också bedriver en hel del forskning om romer.

Direktör för Rumänska kulturinstitutet är bibliotekarien och översättaren Dan Shafran som är med och arrangerar.

– Vår roll är att sprida rumänsk kultur i Sverige och detta seminarium är en del av vår strategi för att öka kännedom om oss i hela världen.

Han berättar att Rumänien är det land som har flest romer.

– Kunskapen om romer är full av fördomar. Vi vill öka förståelse för den romska befolkningen, för deras kultur och seder.

Studien av relationerna mellan romer och majoritetsbefolkningen i länderna i Central- och Östeuropa är avgörande för

att förstå romerna. Trots det stora antalet studier i dessa länder som publicerats under de senaste två eller tre decennierna, är romernas relationer med majoriteten fortfarande långt ifrån kända.

– När det gäller dessa relationer var forskningen främst upptagen med diskriminering, antiziganism, rasism och förföljelse mot romer och ignorerade nästan helt dimensionen av samexistens under normala förhållanden mellan romerna och de andra, sade Kimmo Granqvist.

Den rumänske forskaren Viorel Achim talade.

– Jag hoppas att detta kan bli en ny start. Folkmord är ett fenomen i historien. Men det måste beskrivas i en historisk kontext på tusen år tillbaka. Ett antal forskare lämnade sedan rapport om vad som händer i deras länder.

Helena Sadiková från Charles universitet i Prag talade om efterkrigstidens romska migration och bosättning från Slovakien till Tjeckien.

– De försökte återuppbygga sina sam-

hällen som de lämnat under kriget samtidigt som en assimileringspolitik startade i slutet av 50-talet.

Markéta Hajská talade om situationen för två olika romska samhällen, belägna utanför en mindre stad i Slovakien, om de mekanismer som styr upprätthållandet av murar mellan romer och icke-romer, hur bägge sidor ser på varandra som smutsiga. Situationen är grav. Hon talade också om att anledningen till att så många romer lämnar landet är den dåliga relationen till majoritetsbefolkningen.

Tomasz Koper från universitetet i Warszawa talade om romsk etnicitet som en källa till modern nationalism.

Nursen Gürboga från Marmarauniversitetet talade om situationen för de muslimska romerna i Turkiet.

– Under den ottomanska eran definierades den romska gruppen som ett samhälle med avvikande normer och kriminellt belastat. Den låg längst ner på samhällets skala.

Dieter W. Halwachs från universitetet i Graz talade om det romska språket språket.

Julietta Rotaru från CBEES berättar om en fallstudie Rumänien. I Byn Beleti skriver en borgmästare 1878 om två romska samhällen som finns där.

Diskriminering inom arbetslivet

Diskrimineringslagen förbjuder diskriminering i arbetslivet. Skyddet mot diskriminering gäller i alla situationer som har samband med arbetet och även sådant som händer utanför arbetet om det har ett samband med arbetet. Skyddet mot diskriminering gäller oavsett om du är anställd, frågar om eller söker ett arbete, söker eller gör praktik, eller är inhyrd eller lånas in för att arbeta.

Det är arbetsgivaren som ytterst har ansvar för att ingen diskrimineras på arbetsplatsen.

Ett av DO:s prioriterade områden är att verka för lika rättigheter och möjligheter och motverka diskriminering i samband med rekrytering.

Frågor om diskriminering?

Ring till DO på telefonnummer 08-120 20 700.

Telefonupplysningen har följande öppettider:

- Måndagar 13.00–15.00
- Onsdagar 9.30–11.30
- Fredagar 9.30–11.30
- Helgdagar och klämdagar stängt

Det går också bra att mejla till DO på adressen do@do.se.

Mer information hittar du på www.do.se.

Jami är Ortens bästa poet

Förenade Förorter ligger bakom poetry slamtävlingen Ortens bästa poet 2017, i samarbete med Riksteatern.

Under hösten hölls deltävlingar i tio förorter och finalen gick sedan av stapeln i Rinkeby i Stockholm i början av december.

Vann tävlingen gjorde Jami Faltin, en 16-årig finskromsk kille från Flemingsberg.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Jonas Gosende Grönvik

Poesitävlingen Ortens bästa poet 2017 gick av stapeln med deltävlingar i Malmö, Göteborg, Uppsala, Borlänge, Örebro, Linköping och i fyra Stockholms-förorter, Rinkeby, Norra Botkyrka, Flemingsberg och Tensta.

Vi pratade med Jami den 11 december, dagen efter att han fyllt sjutton år. Hur var det undrade jag? Blev det något party?

– Nja, jag åt tårta med min familj, svarar han.

Det här med att skriva dikter började för inte alltför länge sedan, i somras för att vara exakt.

– Jag började skriva för ett par år sedan, men då var det mest raptexter. Men så tipsade en vän mig om tävlingen Ortens bästa poet och jag anmälde mig till tävlingen utan att egentligen ha skrivit några dikter.

Den första dikten han skrev, hade han redan bestämt, skulle handla om romer och deras situation och om deras historia.

– Jag ville skriva en dikt om mig själv och mitt folk. Jag tänkte att det har väl ingen annan gjort tidigare.

För att få lite kött på benen intervjuade han sina föräldrar och sin mormor.

– Jag gjorde research på nätet också och så blev det en dikt.

Och en mycket bra dikt som tar upp många aspekter av romernas historia och hur det är att vara rom idag.

– Jag kände mig nöjd, säger han.

Den första deltävlingen han var med i var i Flemingsberg där han bor. Så hur var det då att tävla inför en publik på cirka 700 personer.

– Jag var nervös på den första deltävlingen. Vi var sju som tävlade och två som gick vidare. Det kändes mycket bra när jag var en av de två som gick vidare.

Jami har ett budskap. Han vill berätta romernas tragiska historia, om hur det känns att bli diskriminerad. Han vill också vara en förebild för unga romer som kanske inte vågar ställa sig på scen.

– Jag vill öppna dörrar för dem, säger han.

I finalen i Rinkeby väntade en ännu större publik. Under finalens två dagar var det cirka två tusen på plats varje dag. Även om han blivit lite mer varm i kläderna var an nervös.

– Jag tänkte, kliv bara upp scenen och dela med dig av ditt budskap-

De tävlande delades in i tre grupper och fyra från varje grupp gick vidare. Dessa tolv tävlade sedan om åtta finalplatser.

På söndagen efter skulle det så bli final.

– Den natten sov jag inte så mycket, säger Jami, men det kändes mycket bra.

Han låter nöjd när han berättar.

Finaldagen inleddes med lagtävlingar med lag från olika förorter runt om i Sverige. Sedan var det dags för final i Ortens bästa poet.

– Först körde vi två rundor med en dikt var i varje runda.

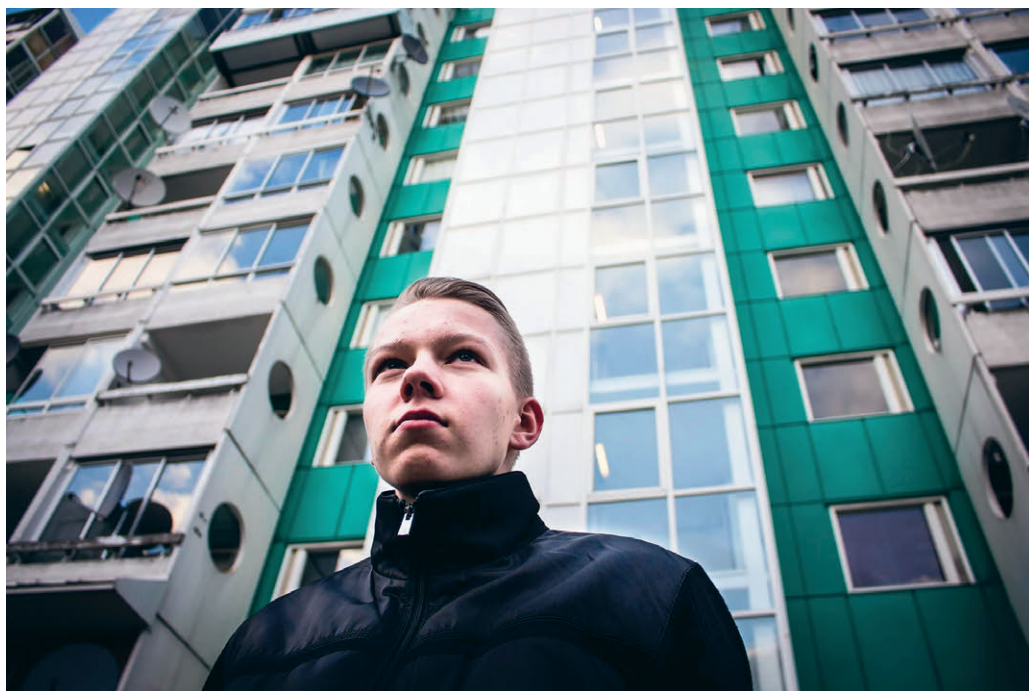
Sedan fick de två som fått mest poäng mötas i en diktduell.

– Och sedan vann jag! Jag kände mig så glad, tacksam och stolt. Jag var bara ren glädje!

Man kan misstänka att Jami har fått blodad tand och kommer fortsätta att skriva dikter.

– Jo det kommer jag att göra och raptexter också.

Finalen i tävlingen Ortens bästa poet arrangerades i Ungdomens hus i Rinkeby. Platsen är i vanliga fall en idrottshall, men under helgen hade basketkorgar och fotbollsmål tagits bort för att släppa fram lyriken.

Danjel Nam, Jenny Acar, Erland Kaldaras, Carl-Johan Folkesson och Dusan Marinkovic.

Tehara Filmfestival

Romsk Kulturvecka i Malmö har pågått mellan 20-26 november. De första tre dagarna anordnade Romsk Kulturcentret olika aktiviteter runt om i Malmö men de sista tre dagarna ansvarade Tehara Media för den filmfestival som anordnades på biograf Panora.

Text: Mirsad Sahiti (Malmö Ungdomscentral)

Foto: RIKC och Tehara Media.

Tehara Media är en ideell förening som grundades år 2015. Namnet "Tehara" betyder imorgon på romani. Med detta namn vill de tydliggöra sitt mål som förening.

– de finns och vill ge romer en positiv imorgon, positiv framtid och förändring med media som verktyg säger Paul Dandos en av dem som grundade föreningen.

Föreningen vill göra romernas röster hörda. Nästan alla medlemmar i föreningen har tidigare varit aktivister i olika föreningar och har aktivismen med sig.

Tanken med filmfestivalen är att den ska vara som en plattform där romer, icke-romer, myndigheter, olika organisationer och aktivister ser festivalen som en resurs och forum för förmedling, inspiration, kunskapsutbyte och nätver-

kande. Filmerna i sig är ett sätt att förmedla budskap, idéer och känslor. Men Paul säger att de samtidigt vill lyfta upp frågor som är tabu, ställa nya frågor och framtidsfrågor med efterföljande samtal.

– Det här året har vi en filmfestival som vi kallar för ett pilotprojekt. Vi testade olika arbetsmetoder och samarbete med olika medarbetare, själva har vi gjort filmvisningar, men aldrig i en filmfestival. Planerna är att festivalen ska hållas varje år med det internationella namnet Tehara Filmfestival. En av tankarna bakom namnet är att väcka intresse hos icke-romer som ska undra - vad betyder Tehara? Med vår filmfestival vill vi också visa en annan bild av romer än den vi är vana att se i media, samtidigt som vi lyfter romska frågor som ofta prioriteras bort i det offentliga utrymmet, så

som förebilder, feminism och romers delaktighet i film och rörligt media.

Framförallt hoppas vi kunna medverka till ökad kunskap och förståelse för den romska kulturen och på så sätt bidra till mångfalden.

På torsdagen var det så dags för den första av tre dagar. Publiken var mellan 30-40 personer som samlats i biografens foajé där Tehara Media serverade lätt tilltugg. 18.00 visades den första filmen *Trapped by law* som handlar om två rapartister. De bodde i Tyskland och blev deporterade till Kosovo. En av bröderna lämnade Kosovo när han var 4 och den andra är född i Tyskland, ändå blev de deporterade till Kosovo. Tanken var inte att lyfta själva innehållet i filmen, utan att prata om filmskaparen som är själv är rom. I det efterföljande panelsamtalet deltog Danjel Nam från UR, Jenni Acar programledare från SVT, Erland Kaldaras från Romska kulturcentret i Malmö, Carl-Johan Folkesson, lärare som arbetat på SVT:s dokumentärfilmsavdelning och Agnes film samt Dusan Marinkovic.

Diskussionen handlade om hur många romer det finns i mediaproduktion, hur

mycket inflytande de har i film och media samt hur situationen är i både Sverige och Europa och hur kan man förbättra den.

– Hela debatten var mycket intressant, men den mest minnesvärda punkten för mig var Dusan Marinkovics konstruktiva kritik mot public services strategier och projekt där man ofta använder romer som ett alibi, stereotypiseras, exotifieras eller målas upp som offer, säger Paul.

Han menar också att det är väldigt sällan sänds program på TV som produceras med ett visst romsk inflytande och delaktighet så som serien "Jenni möter" där romska förebilder och vanliga romers berättelser lyfts fram på ett mer realistiskt sätt.

– Precis som ni gör på E Romani Glinda fast i rörlig bild, avslutar Paul.

Danjel Nam, verksamhetsstrateg på UR, säger så här om debatten:

– Jag blev inbjuden av Tehara Media att moderera samtal som skulle handla om romer i media, romer på film och i filmbranschen - både framför och bakom kameran. Vi kommer att prata om hur man kan arbeta för att öka delaktigheten, men också om hur man får unga romer att jobba med media.

Danjel berättar också att UR:s tankar om det här är att de jobbar delvis på ett inkluderande sätt när de gör program om och för romer. Han säger att de strävar efter att ha den rätta kompetensen på plats, nära kontakt med referensgruppen och ha romer med i själva redaktionen. Danjel tillägger att på det här sätter kvalitetsssäkras program så att de inte blir stereotypa.

Vi träffar Karl-Johan Folkesson och frågar om hans roll i panelen.

– Jag är filmare och journalist och har gjort två serier, en om romsk aktivism och en som handlar om EU-migranter. Panelsamtalet handlar om hur romer porträtteras i media och hur mycket de är involverade. Jag tycker att man måste ha ett romskt perspektiv för att filmen ska lyckas och att den man tar in i produktion har rätt kompetens och får utbildning. Romer behövs överallt, allt från beslutsfattande om vilka program som

behövs och sedan i varje steg tills programmet är publicerat. På det här sätter minskar risken för att producera en bild av romer som inte är sann.

Jenny Acar säger att hennes roll är att berätta om sin plats i media och hur allt började.

– De romer som arbetar med media, både framför och bakom kameran, är inte många. Det är en situation som måste förbättras. Jag upplever det jag gör i media är ett bit på väg, men det behövs många fler, vi behöver fler människor som jobbar bakom kameran. Vi har Radio romano som är ett romsk fungerande redaktion på Sveriges Radio och på SVT är det bara jag, så givetvis behövs det fler.

Dag två var en fredag.

– Då hade vi en dansföreställning med Kristina som är flamencotjej och efteråt hade visades filmen La Chana, namnet på en kvinna som är duktigt flamencodansare. Filmen handlar om hennes liv, från det hon var liten tills det att hon inte kunde gå. Det är en mycket rörande och

stark film om en kvinna som kan vara en bra förebild för många. Filmen är vald för att den berättar om en romsk kvinna och för att lyfta kvinnans roll i samhälle. Det har med feminism att göra.

På lördag var det fullsatt. Programmet började med att Erkand Morina och Mike Ganesha, bägge på gitarr, spelade Django Reinhardtinspirerad musik. Erkand Morina berättade om bakgrunden till filmen Django. Efter filmen hade man 30 minuters mingel och efteråt började en konsert med Gustav Lundgren trio. Gustav berättade också om Django och hans liv, om filmen och hans vänner som var med i filmen. Han har arbetat mycket med olika artister och det är mycket jazz i hans liv. Han berättade om sin koppling till Djangofilmen.

Paul berättar att de hade en del utmaningar med bl.a. marknadsföringen.

– Det är mycket som vi har lärt oss, några saker som vi inte visste och nästa år kommer vi göra festivalen mycket bättre tack vare kunskapen som vi har fått av detta pilotprojekt, säger han.

Erkand Morina och Mike Ganesha

Gustav Lundgren trio

Poet's Brief Profile: Poet **Denisa Kondić**'s profile is available with her English poem in the English section.

Translator's Brief Profile: Mirsad Sahiti lives in Malmö, Sweden. He is an advocate for the Roma languages and has presented a number of lectures on Roma people and their language. He works in the city museum in Malmö as an educator about Roma people. He is the President of the Association Malmö Young Centre that helps young Roma people and has the goal of the preservation of the Roma language heritage. For six years he works as a translator for the Roma language (Arlan dialect).

Mirsad Sahiti
Malmö, Sweden
mirsadsahiti@gmail.com

363

Amaravati Poetic Prism 2017 Romani

Dikter kan få dig att stanna upp och tänka...

Vad är poesi? Vad är poetik? Vad är en dikt? Finns det bland romer poeter? Finns det vanliga romer som inte kallas för poeter men som ändå skriver den ena och den andra? Jo, det finns många i både Sverige och i världen. Här kan ni läsa om två från Malmö. Den ena skriver om kärlek på svenska, den andra har låtit översätta sin dikt Vattendroppe till arli och nu den har kommit ut i en antologi Indien.

Text: Malmö Ungdomscentral

Foto: RIKC och MUC

Läran om poesi kallas poetik. Poesi är konsten att skriva poem. Det är litterära verk avsedda att läsas eller reciteras. Poesi kallas också skaldekunst, lyrik, dikt och vers eller – föråldrat – att kväda (kväden). Ursprungligen syftade det på all fiktionslitteratur, men redan tidigt skedde en uppdelning i poesi och prosa. Poesi eller vers är, till skillnad från prosa, skrift eller tal, bundet av till exempel versmått, rim eller bara uppställningen av ord. Där prosa försöker övertyga på ett innehållsmässigt plan försöker poesi övertyga på ett formellt. Det finns också former av poesi som är helt improviserad och spontan; till exempel automatisk skrift inom surrealism. Avsikten är då att släppa ut känslor och drömmar "direkt ur hjärtat" utan att låta intellektet filtrera innehållet. Dusan Marinkovic är en romsk aktivist

från Malmö. Han arbetar på RGRA samt är Malmö Ungdomscentralens skribent till ERG. Han är en av dem som skriver från hjärtat. Vi frågade honom varifrån kommer idén att skriva.

– Att skriva har alltid varit något som intresserar mig. Jag började som artist och skrev politiska texter som handlade om allt från romsk vardag till politik, där väcktes mitt intresse för poesi. Jag insåg dock snabbt att poesi i Sverige idag handlar om rasism, utanförskap och ungdomsbrottslighet, viktiga ämnen allihop, men lite uttjatat nästan. Därför kände jag för något lite mer gammalmodigt och skrev ihop en kärleksdikt som handlar om hur kulturkrockar kan totalt förstöra förhållanden. Med mina dikter hoppas jag kunna nå ut till människor och röra dem på ett sätt som musiken inte kan! Här kommer en av hans dikter:

Jag gick i vårt gamla kvarter, som har så många minnen

- Känslan av nostalgi fyllde luften som jag andades in, vår gamla port, vår gamla bänk, vårt gamla ställe...mitt...hennes.

Jag träffade vår gamla florist, han stannade upp och kände igen mig. Vår florist, som jag brukade köpa fräscha rosor av på din födelsedag. Han frågade om dig - jag fick en klump i halsen - han frågade om dig - mina ögon vattnades - han frågade om dig - hon är bortrest sa jag.

- Han svor på sitt liv om att vi var det finaste paret han sett, om att vårt barn vuxit upp blivit gudomlig. Att sättet som vi älskade varandra var otroligt. Att kärleken som vi delade var mer än kärlek.

Vad ska man göra, det sa alla andra också. Men vi var unga, du ville nåt annat och jag hade bråttom. Floristen sa:

- Tjejer finns det gott om, men en kvinna som henne det borde du hålla hårt om.

Han frågade om dig - jag titta ner i

asfalten, svalde klumpen i halsen...för
sanningen är att vi f... upp det. Vi hade
något fint, något vackert, något man ser
sällan. Men även de kan slockna när
livet kommer emellan.

När tänka blir övertänkande, Svartsjuka
blir aggression, När sena kvällar blir
många tårar, Tjafs om den andres religion,
Då förvandlas kärlek till hat, - Och vem
kunde nånsin tro, att du skulle hata mig...

Vem kunde nånsin tro att vi skulle gå i
tusent bitar. Vi va vackra tillsammans...å
vi kunde en gång tro att vi skulle bli
gamla tillsammans. Men vår kärlek vissna
precis som rosorna från floristen, Vi va
det ideala paret men inte bakom kulisser;

- Han började gråta, ingen kommer nån-
sin älska varandra som ni gjorde. Å jag
började tänka...om jag behandlade
henne som jag borde.

Å jag började undra, hur du ser ut, din
röst, Hur du luktade, hur du uttalade mitt
namn, Varför du gav upp, om vi nånsin
ens hade någon chans.

Du brukar ringa mig ibland för att kolla
läget. - Det gör ont i mitt hjärta och själ
att det inte blev vi två säger du..
Berättar för mig hur mycket du önskar
att det kunde gå. De säger du...

Men, tiden förändrar allt även jag och
du har förändrats. Men du ringer mig
ibland, med gråten i halsen,
- Frågar om jag minns den första natten.

Minnen är förtryckt, jag minns ingenting.
Första kyssen bortglömd sen längesen,
Första natten vet inte ens var den e,
Allting har ett slut, Men jag försöker
minnas för gamla tidens skull.

Så jag försöker och gå i vårt gamla kvar-
ter, för att se om jag kan komma
ihåg...vår gamla port, vår gamla bänk,
vårt gamla ställe...mitt...hennes.

Mirsad Sahiti är också från Malmö. Han
forskar i olika romska varieteter och dia-

lekter, arbetar som översättare på romani
och driver flera språkprojekt i föreningen
Malmö Ungdomscentral. Mirsad skriver
dikter själv och känner många romska
och icke-romska poeter. 2015 översatte
han Denisa Kondics sju dikter från ser-
biska till arli som kom ut i en bok.

Dikterna är mycket uppskattade bland
arliromer i Serbien.

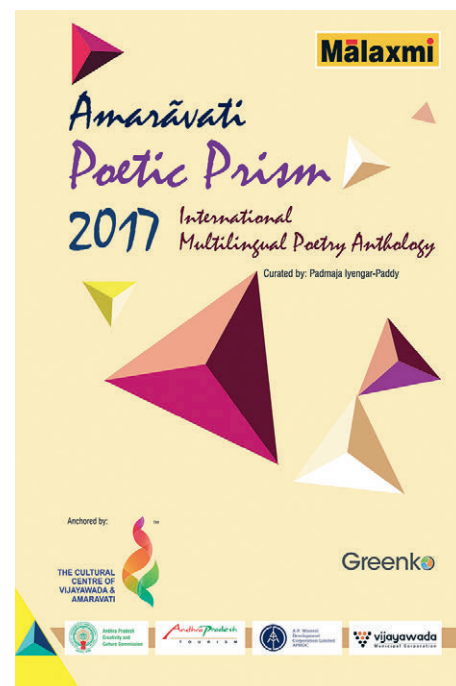
I början av 2017 fick Mirsad en förfrågan
från Denisa och från Padmaja Iyengar, en
poet från Amaravati i Indien, om han
ville att hans översättning av dikten
Vattendroppe skulle granskas av författa-
re och lingvister i Indien att bli godkänd
och komma ut i International
Multilingual Poetry Anthology
Amaravati Poetic Prism 2017. Mirsad
tyckte att det var värt att försöka.
Den 16 november 2017 fick Mirsad ett
mail från Padmaja där hon berättar att
översättningen blivit godkänd och att den
är ute i en antologi tillsammans med 948
andra dikter på 85 språk. 500 poeters

KAPKA

(Translation of poet Denisa Kondić's English poem by Mirsad Sahiti with also a Serbian
translation by the poet herself)

Denisa Kondić | Mirsad Sahiti

Ka garavama ki jekh kapka pani
Hem adžahar garavdi ka dikhav o sveto.
Ka učarama me senka
Hem ka dikhenma
Okola kola dikhena viljeja.
Me sapane vasta ka čhivav
ko gusto dušako materijali
- sar ki jekh džepa;
Hem adžahar bizo gajlje
Ka plovinau upro lafija so dukhana
Hem čeriba so phagena.
Ka garavama ko but čisto pani,
Se othe ko odova bimelaljipe
Oj ka arakhi me sune,
Olako kovljipe ka dobini o oblik
Okoljestar so me mangava
Hem tagani ked me jača me phravav.

dikter från 67 länder är publicerade där.
Mirsad blev också inbjuden att närvara
på boksläpp men hade inte möjlighet att
åka till Indien även om Kulturförvaltning
i Amaravati skulle stå för alla kostnader.
Vi är glada att kunna presentera dikten
här. Dikten Vattendroppe handlar om
människans känsla att fly från allt som är
ont och att gömma sig in i en ren vat-
tendroppe:

BÖCKER

Barnen på Tanto

Fred Taikon Har skrivit sin första bok. En barnbok som handlar om hans uppväxt på Tanto på Södermalm i Stockholm i början av femtiotalet. Författaren Gunilla Lundgren har skrivit vad hon tycker om den.

Den här boken har jag längtat efter. Jag vet att Fred Taikon har arbetat med den länge och jag vet att han har letat efter en illustratör som är villig att samarbeta.

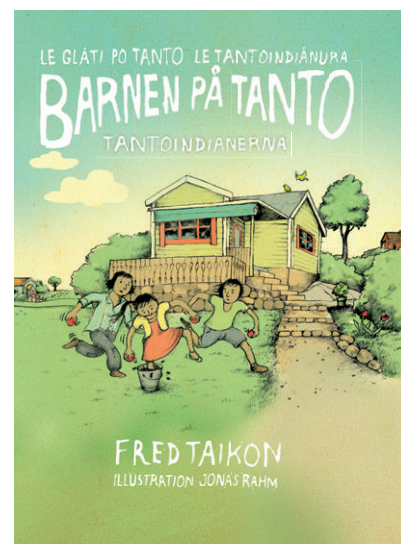
Nu finns boken och samarbetet har blivit lyckat! Boken beskriver en barndom på 1940 -50-talet, det är en barndom som är innehållsrik och där barnen har frihet att upptäcka sin omgivning.

Det finns ganska många böcker om romska barn som har det svårt, här får vi läsa om barn som är kapabla, som hittar på lekar, som busar, samarbetar och roar

sig. Bilderna följer texten utan att vare sig idealisera eller förmörka. Formatet är generöst och gör att det finns gott om utrymme för texten som är både på svenska och romska.

Den här boken är utmärkt att använda i modersmålsundervisningen av romska, eftersom texterna på svenska och romska är parallella på varje uppslag. Men det är en bok som också borde nå utanför skolans väggar, den vänder sig främst till barn men även till vuxna.

Tanto är välkänt med sina kolonilotter,

hit kommer Cirkus Brazil Jack varje höst, här spelas teater, här grillas och firas. Jag tror att många kommer uppskatta att ta del av den här den här skildringen av Tanto. De kommer både känna igen sig och få ta del av en annan tid.

Boken är den första i en planerad serie på fyra böcker, en för varje årstid. Jag ser fram emot fortsättningarna!

Husvagnar och bilar

För 40-50år sedan kom det ut en serie böcker där livet för romer i Sverige på 1940- och 50-talen skildrades. Katarina Taikon som skrev böckerna var väl förtrogen med hur det var att som barn bo i husvagn, en realitet för romer på den tiden.

Sedan dess har mycket förändrats till det bättre för romer i Sverige men diskriminering beskrivs i massmedia då och då.

Det har blivit ganska bra kan man tycka men tyvärr finns det människor, inklusive barn av romskt ursprung, som bor i bilar och husvagnar här i Sverige även idag.

Parallellt med att stora insatser görs för alla de som kommit till Sverige i den stora vågen av asylsökande hösten 2015 lämnas romerna från bl a Bulgarien åt sitt öde. Det som hörs mest är krav på förbud mot tiggeri tillsammans med åsikten att de tiggande romernas belägenhet ska lösas av deras hemländer.

Att ändra på inställningen till utsatta grupper i ett land är inte lätt. Slaveriet i USA förbjöds 1865. Inte förrän på 1960-

talet blev segregation förbjuden, men diskriminering på grund av hudfärg förekommer än idag. Samma gäller romernas situation. Det tar generationer att ändra uppfattning hos gemene man om minoritetsfolk som diskriminerats i århundranden.

När det framförs att det är romernas hemländer som ska ansvar för sina medborgare, är det att göra det lite för lätt för sig. Rumänien och Bulgarien är jämfört med övriga EU fattiga länder och hela EU borde ta ansvar för romernas situation. Ingen medborgare i EU ska behöva tigga för sin försörjning.

Antag, att det finns tre miljoner romer som lever i en mycket utsatt situation i EU idag och att det är 300 miljoner invånare i EU, dvs romerna är då 1 % av EU:s befolkning. Det är dags att konkreta åtgärder snabbt sätts in för att utrota behovet av tiggeri inom EU.

Sverige kan börja arbetet med att förbättra situationen för de romer som finns i Sverige genom att åtminstone ge barn i tiggande familjer en dräglig bostad och plats för barnen inom skola och barnomsorg.

Alla kan bidra till att stötta de romer som sökt sig till Sverige för att som sista utväg tigga. Alla vill de helst av allt få ett arbete så att de kan spara en slant tills de återvänder till sitt hemland. Som EU-medborgare står det företag fritt att anställa de som nu tigger. Det finns på många håll arbetsuppgifter som behöver utföras och som kräver förutom arbetsvilja och sunt förnuft mycket lite instruktioner. Jag är helt säker på att romerna har både arbetsvilja och sunt förnuft.

Ingen inom EU ska behöva tigga för sin försörjning och inga barn ska behöva bo i husvagn 50 år efter att Katarina Taikon skrev sina böcker.

Citat av Katarina Taikon: "NI VET! Och ingen ska säga till mig att ni inte vet att dessa människor är förföljda på grund av sin härkomst. Det är er plikt att begripa det!" Tyvärr äger detta citat giltighet på många håll även idag.

Annika Rullgård - Orsa

FOTO: JULIANA WIKLUND

FÖRINTELSENS MINNESDAG 27 JANUARI

Den 27 januari samlas människor över hela världen i en årlig manifestation. Det är den internationella minnesdagen för Förintelsens offer.

Ljuständning och minnesceremonier

Välkommen till gemensam ljuständning på Raoul Wallenbergs torg i Stockholm kl. 17.00
Tänd ett ljus för att hedra och minnas.

Därefter är alla välkomna till minnesceremoni i S:t Jacobs kyrka eller i Stora synagogan.
Minnesceremonierna börjar kl. 18.00.

Deltagande i Stora synagogan ska föränmälas senast den 25 januari till gunila.lefebure@jfst.se

*Minnesceremonierna genomförs i samarbete med É Romani Glinda respektive
Judiska församlingen i Stockholm.*

Mer information på www.levandehistoria.se

FORUM
FÖR
LEVANDE
HISTORIA

**VI ARBETAR FÖR DEMOKRATI OCH ALLA MÄNNISKORS
LIKA VÄRDE. MED LÄRDOMAR FRÅN FÖRINTELSEN.**

www.levandehistoria.se

GAMLA BILDER BERÄTTAR

Sverige hade tagit bort inreseförbudet för romer och nu kunde man resa runt i Europa och återvända till Sverige utan problem.

De två övre bilderna den här gången kommer från ÉRG:s bildarkiv och de två andra från Hans Noreen i Strängnäs. Under Åke Erikssons fotoutställning Non Grata i Strängnäs kom Hans fram till mig och berättade att han hade några gamla foton. Han undrade om jag visste vilka de var. Nu vet han.

Bilden från Tanto handlar om mina föräldrars första pilgrimsresa till Sankt: Maries de la mer i södra Frankrike den 18 maj 1954. De har hört talas om Svarta Sara, romernas skyddshelgon.

Alla romer som var hemma på Tanto tog avsked av de om reste iväg. Många kramar och förmaningar till mig och mina äldre systrar som blev kvar och fick ansvaret att hålla ställningarna.

Min äldre bror Serga, även kallad Bambam, hade blivit inkallad och fått permission från förläggningen i Strängnäs för att resa tillbaka till Stockholm och att ta farväl av sina föräldrar.

Dagarna efter att familjen rest iväg bjuder faster Žofi på kaffe utanför sin campingvagn. Bambam låter sig väl smaka i militär uniform.

Vi dröjer oss kvar i Stränges. Fler romer skulle mönstra och bli soldater i svenska armen. Det var inte så vanligt, men det förekom. Många romer i landet vid den här tiden gjorde lumpen, bland annat det två bröderna Georg och Joška Müller. Vi tror att fler romer kommer att berätta för oss om sina släktingar som blev inkallade efter att ha sett dessa bilder. Vi vet att många finska romer tjänstgjorde i armen under och efter kriget i Finland.

Här ser vi ett större sällskap romer som var på plats på kaserngården på Södermanlands regemente i Strängnäs.

Vi vet inte vem av herrarna som skulle mönstras in som soldater. Många av dem kunde vara värnpliktiga. Skulle vara roligt om någon kunde hela historien.

En del av soldaterna (bilden längst ner till höger) var intresserade av följet som stod på kaserngården och passade på att hälsa på småflickorna och Pepi Taikon som var den trolige aspiranten. På bilden med soldaterna ser vi två tjejer Pavlena till höger till vänster Sylvana.

Från vänster Išvan Demetri, Kolea Taikon, Vanea bessik, bakom honom Kila Columbus, Kriška Bessik?, Kolea Bessik, Miloš Bessik, Pepi

Taikon. Nina Bessik Miloš Taikon, Vanea Musse Demeter, Badja Bessik . Vet inte vad de andra två killarna heter.

Dags för luciasång för en rörd Ishiguro.

Nobel i Rinkeby 2017

Sedan 1988 har barn från Rinkebyskolan i årskurs varje höst arbetat med projektet Nobel i Rinkeby. Det leds av författaren Gunilla Lundgren som samarbetar med lärare och skolbibliotekarie. Under hösten har eleverna gjort studiebesök på Stockholms stadshus och börshuset som de tecknar och skriver om. I år var det Kazuo Ishiguro, årets pristagare i litteratur, som kom till biblioteket.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Det är 29 gången som det kommer en nobelpristagare till biblioteket i Rinkeby. I år är det klass 8 A och klass 7-9 D som arbetat med nobelprojektet under höstterminen.

Det som vanligt hög stämning inne i biblioteket innan årets nobelpristagare har anlänt och det är fullt på alla stolarna framför den lilla scenen. Som vanligt är det också många journalister på plats och som vanligt så säger Gunilla Lundgren att Ishiguro ger inga intervjuer utan kommer att tillbringa all tid med barnen.

Det viskas och plötsligt kommer han då, Kazuo Ishiguro med fru och dotter och slår sig ner på första raden och barnen drar igång programmet med att hälsa honom välkommen på nästan 20 olika språk, även på japanska.

Lamporna släcks ner och det är dags

för det traditionsenliga luciatåget med barn från alla möjliga ursprung.

Varje år producerar barnen ett häfte om Alfred Nobel, årets pristagare och med fokus på litteraturpristagaren. Årets häfte pryds av teckning som Sabina Mostafa gjort av en ung Ishiguro.

En dikt som skrivits till häftet lästes upp innan det var dags att berätta om Alfred Nobels liv. Man berättade om besöket i Stadshuset och vad man tyckte om kvinnan i Gyllen salen. Ilhaan och Sabina berättade också om hur det var att stå i börshusets sal och vänta på beskedet om vem som blir årets litteraturpristagare.

Den bok som eleverna tagit fasta på ur Ishiguros författarskap var Never let me go.

– Det är en mycket sorglig bok som berör oss, sade ett av barnen. ... barnen i

boken saknar egna familjer.

Boken handlar om klonade barn. Barnen i Rinkebyskolan verkade uppenbart tagna av historien.

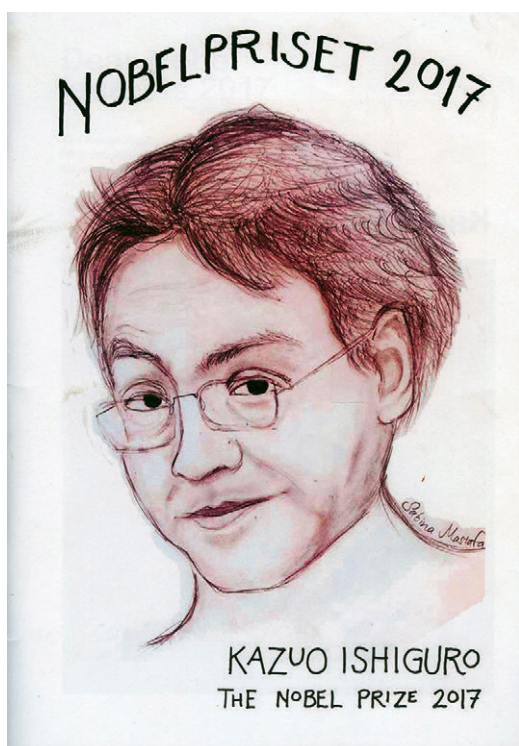
Min dröm, var ett av årets teman. Det som slog undertecknad var att så många ville bli läkare. Någon ville sjunga och dansa, en annan ville bara vakna upp vid havet. Någon ville bli fotbollsspelare och så vidare.

Efter att barnen presenterat de andra vinnarna av årets nobelpris var det dags för Kazuo Ishiguro själv att tala.

– I går var jag på slottet i Stockholm och satt bredvid drottningen, men jag blir mest rörd av att vara här hos er, ja, jag här nära till tårar nu när jag hör er tala på alla dessa språk och får höra alla era drömmar. Det här är något som jag kommer att behålla i mitt hjärta. Den här dagen är något jag verkligen tar med mig. Ni barn ger världen hopp, avslutade han.

Med på biblioteket för första gången var utbildningsminister Gustav Fridolin.

– Jag har varit i Rinkeby tidigare, men aldrig varit med om detta evenemang här i biblioteket, sade han. Det här är fantastiskt! Särskilt när nobelpriset går ut i världen från de fina salongerna och får

Kazuo Ishiguro med fru och dotter.

detta med sig.

Han har ännu inte läst något av Ishiguro.

– Nej det har jag inte, det får bli min julläsning.

Han understryker att det eleverna gör här är något som också ger en bild av Sverige i andra länder.

– Jag är imponerad av alla språk och särskilt att de kunde så mycket på japanska.

En av de romska elever som varit med i projektet är Giovanni Taikumer.

– Det var roligt att vara med, särskilt roligt var det att stå på scenen.

Han tyckte också att det var kul att repa under hösten och alla skulle lära sig att säga rätt saker.

Hur var det nu med hans dröm?

– Jag vill bli mekaniker, det liksom går i familjen, säger han och ler. Bilar du vet.

John Tan Mercovich är en annan romsk kille som varit med i projektet. Vad tyckte han var roligast.

– Jag tyckte mest om att lära mig om Alfred Nobel. Det var spännande.

Och hur var det med din dröm?

– Jag vill bli golvläggare, svarar han.

Så vad var roligast idag?

– Att få hälsa Kazuo Ishiguro välkommen på romska.

John Tan Mercovich och Giovanni Taikumer talar med Gustav Fridolin

En mycke nöjd Ishiguro tar emot barnens teckningar.

POSTTIDNING B

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

Diskrimineringsombudsmannen (DO) är en statlig myndighet som arbetar för lika rättigheter och möjligheter och mot diskriminering.

**diskriminerings
ombudsmannen**

Anmäl diskriminering till DO

Diskrimineringslagen förbjuder diskriminering inom flera områden som till exempel arbetslivet, utbildningsområdet, socialtjänsten, butiker, restauranger och bostäder.

Om du har blivit utsatt för diskriminering kan du anmäla det till DO. De anmälningar som kommer till DO spelar en viktig roll i vårt arbete för att motverka diskriminering. En anmälan kan leda till olika typer av åtgärder och insatser från vår sida.

Frågor om diskriminering?

Ring till DO på telefonnummer 08-120 20 700.

Telefonupplysningen har följande öppettider:

- Måndagar 13.00–15.00
- Onsdagar 9.30–11.30
- Fredagar 9.30–11.30
- Helgdagar och klämdagar stängt

Det går också bra att mejla till DO på adressen do@do.se.
Mer information hittar du på www.do.se.